

Oktober št. 2-3

KATEDRA

ŠTUDENTSKI LIST MARIBOR, 3. 7. 1973 LETNIK XIII. ŠT. 11¹/₁₀

Za kaj gre

Pri „Tezah“, trpih, tozdih in podobnem skušamo najti zatočišče pred stihijnim naraščanjem števila študirajočih in groznim osipom. Pravzaprav organizacijske tehnične spremembe same po sebi ne pomenijo nič ali vsaj ne bi smele kaj pomeniti. Kajti v primeru, da bi le skopa shematična prilagoditev visokošolske strukture potrebam in možnostim skušala doseči izboljšanje na tem – zame najpomembnejšem – področju narodnogospodarske politike rasti, bi „teze“ ne pomenile radikalne spremembe, ampak bi jih lahko primerjali z že preživlimi poskusi izboljšanja visokošolskega (šolskega) sistema. Sodoben model samoupravne organiziranosti naj bi torej slonel na enakopravnem sožitju študentov, pedagoških delavcev in predstavnikov družbene skupnosti. Ta organizacija pa sama po sebi še ne pomeni kakršnegakoli izboljšanja. Temeljne zahteve, ki se jih vsaj v Mariboru vsi ne zavedajo, so slej ko prej: načrtovana kadrovska politika, razvijanje dopolnilnega študija, pospeševanje postdiplomskega študija, omogočanje materialnega bivanja vseh v izobraževalni proces vključenih dejavnikov; vse to pa z družbenega stališča pomeni spreminjanje pri temeljih: v srednji, v osnovni šoli. Pedagoškemu delavcu zastavljamo zahtevo (ali pa možnost), da je aktiven znanstvenik, sposoben pedagog ter družbeno angažiran „vzglede“. To pa pomeni tudi boljšo materialno stimulacijo, ukinitve birokratskih ovir za napredovanje po hierarhični lestvici (moralni se bomo dogovorili, če nam ta konzervativizem še ustreza), obveznost pisanja strokovne literature in učnih pripomočkov, kar je seveda pogoj za uveljavitev učinkovitih ter pedagoško smiselnih študijskih metod, ki naj razvijejo samostojno individualno delo (zmanjšanje obsega predavanj), ter postopoma omogočijo prehod od reprodukcije obstoječih pojmov in idej k novemu ustvarjanju pojmov. V prvem primeru govorimo o izobraževanju, v drugem o znanstvenoraziskovalni dejavnosti. Tovrstno doseganje učinkovitosti je smiselno prav zaradi nujnega postopnega vključevanja študentov v raziskovalni proces. Ta misel hkrati sproži nekaj

„banalnih“ pripomb: izpitni roki morajo biti po tej logiki znani za leto vnaprej, saj je pri vsaki aktivnosti planiranje nujno; znanje je treba sproti preverjati, seminarske in diplomske naloge pa morajo predstavljati družbeno koristno delo. Študent postane enakopraven član tozda ali pa česa drugega, materialna eksistenca pa naj bi izvirala iz delovnega statusa. Vključujoč tudi pravico do zdravstvenega in invalidskega zavarovanja, vidimo, da bo v perspektivi redefiniranje statusa študenta zahtevalo tudi dosledno izpolnjevanje dolžnosti. Ostri pogoji za prestop v višji semster ali letnik možnost le enkratnega ponavljanja letnika, samo ena menjava študijske usmeritve, onemogočanje ekonomske emigracije bodo odtehtali (še kako) plačilo za študentovo študijsko delo.

Iz vsega tega vidimo, da si želimo več diplomantov ob manjšem osipu v čimkrajšem času ter s pravim profilom.

Vendar se danes še premalo zavedamo, da ni več mogoče žonglirati, ali študent je delavec ali ni. Deklarativnost se mora enostavno izničiti ob dejstvu, da se nam je izoblikovala takšna socialna struktura med študirajočimi, ki je daleč od tega, da bi bil delavski razred. Gre namreč za to, da otroci delavcev, kmetov – torej manj premožnih staršev – ne morejo študirati. (O procentualni sestavi smo že pisali). Hkrati moramo preveriti našo pripravljenost za sprejetje vseh konsekvenc, ki iz delovnega statusa sledijo. Istočasno je krepko res, da pri danes znanem konceptualnem pristopu k preoblikovanju visokošolskega sistema ostaja vsem inovacijam navkljub nespomo dejstvo, da je pedagog še vedno instanca, ki odloča, kdo bo posvečen in kdo ne. Spomnimo se na zamisel o individualizaciji študija in sprotnem preverjanju znanja ter vključevanju študentov v raziskovalni proces, pa bomo videli, da so to osnovni pogoji za normalno, enakopravno delo na visokošolskem zavodu. Revalorizacija diplome pa bi morda lahko dokončno vpeljala zamisel, da je diferenciacija mogoča le na osnovi dela.

Prizadevamo si. Treba je le skrbeti za to, da spremembe ne bodo le parcialne reforme določenega področja; sprememba izvajanja študijskega procesa po vsej logiki zahteva tudi drugačno opredelitev statusa študenta. Vsebina družbeno koristnega dela pa naj bo osnova za to.

DUŠAN ZBAŠNIK

IV 284 / 12
1972 / 73

V zadnjih letih se opaža vedno večji napredek v zainteresiranosti študentske mladine za obrambno problematiko in aktivnejši, kreativnejši odnos do tega vprašanja. Poleg posodobljenih programov predmeta Osnove narodne obrambe in izoblikovanju enotnih stališč za ves slovenski prostor je v zadnjem času dosežena nova kvaliteta v tem razvoju. V mislih imam kondicijsko streljanje z bojnim orožjem, ki ga že dve leti uspešno opravljajo vsi redni študentje in študentke na višjih in visokih šolah v Mariboru.

Upoštevati moramo, pri tem delu pouka, delikatnost opravljanja vaj in raznolikost pripravil in srednjih šol pri študentski mladini, zlasti pri študentkah. Mnogi v slovenskem prostoru so zaradi tega imeli in še imajo pomisleke pri vključevanju študentk v opravljanje strelskih vaj z bojnim orožjem. V Mariboru je katedra predmeta Osnove narodne obrambe pri ZVZ sprejela sklep, da opravljamo zaključne vaje v streljanju enotno z vso študentsko mladino. Pristopili smo k temeljitim pripravam v vajah z značno puško in slednjič opravili bojno streljanje s polavtomatskim orožjem. Poudariti moram, da ni bilo razlik pri vajah med študenti in študentkami in dobljeni rezultati govore, da smo na pravi poti.

Vaje je opravljalo okoli tisoč študentov in študentk mariborskih višjih in visokih šol ter dosegle poprečno 85 % izpolnjenih pogojev pri bojnem streljanju. Pomembno je pri tem, da ni bilo bistvenih razlik med posameznimi skupinami iz raznih zavodov, čeprav so ponekod v večini študentke. Bili so celo primeri, da so v nekaterih skupinah študentke dosegle boljše rezultate od študentov.

Te okoliščine so privedle do pravega tekmovalnega vzdušja pri delu in vajah. Doseženi rezultati se lahko povsem enakomerno primerjajo z rezultati skupin rezervnih starešin ali drugih rezervnih vojaških obveznikov, ki opravljajo podobne vaje, kar je posebej pohvalno za mlade.

Vzpodbuden je nadalje odnos mladine do celotnega dela na vajah, zavzetost, resnost in končno zaupanje vsakega posameznika, zlasti študentk, v lastne sposobnosti pri uporabi bojnega orožja. V naših obrambnih pripravah smo do sedaj posvečali premajhno pozornost prav vprašanju osebnega prepričanja v bojne sposobnosti in osebne sposobnosti za opravljanje nalog, ki so veljale po gledanjih mnogih za izključno „moške“. Težko človek opiše veselost in ponos mladih, zlasti študentk, ko ugotovijo, da so povsem izenačene v doseganju rezultatov s kolegi in da je tudi bojno orožje v njihovih, sicer nežnih rokah, še kako nevarno za eventualnega agresorja in sovražnika naše samoupravne socialistične Jugoslavije.

Delo in rezultati vaj so vzpodbudni, povsem so demantirali pomisleke o izenačenju študentk in študentov pri praktičnem delu. Dosežen uspeh in počutje posameznikov, zlasti kolegic, govori o pravilnosti naše poti pri razvijanju kvalitet naše obrambne sposobnosti tudi med mladimi.

Na vajah so mnogi razbili občutek manjvrednosti in nesposobnosti, ki so ga imeli prej, ter spoznali poleg osebnih kvalitet tudi kvalitete našega novega polavtomatskega orožja. Osebna uveljavitev v naših obrambnih pripravah in tesno seznanjanje s kvaliteto oborožitve pa vemo, da je močan dejavnik pri moralno-politični mobilizaciji, zlasti mladih, v naši koncepciji splošnega ljudskega odpora.

Ugotovimo lahko, da smo na najboljši poti, da stalno razvijamo in krepimo obrambne sposobnosti, poleg teoretičnih tudi praktične oblike tega dela ob polnem aktivnem sodelovanju naše mladine.

Sestavek bi želel končati z ugotovitvijo, da dddvojnica materialna sredstva visokošolskih zavodov za obrambne priprave študentske mladine niso majhna, vendar ob doseženih rezultatih govore o dobri investiciji, ki se lahko že jutri bogato obrestuje pri konkretnem vključevanju mladih v našo obrambno koncepcijo.

V prihodnje želimo še več oblik konkretnega uveljavljanja mladih v obrambnih pripravah ter tako kot do sedaj polno materialno in moralno podporo občinskega štaba in oddelka za narodno obrambo SO Maribor. Tovarišem iz teh institucij se posebej zahvaljujemo za pomoč in sodelovanje pri našem delu.

STANKO KODRIN

Linz je v Avstriji. Imajo veliko jeklarno, največjo, kar jih je najti v tem delu Evrope. Mesto je staro; bolj si v centru, manj oken imajo hiše in ulice so vse ožje. V mestu pa ni nobene visoke šole.

Sli smo s profesorji na tradicionalni simpozij treh dežel, ki se zaradi regionalnosti imenuje Posvetovanje v prostoru ALPE-ADRIA. Da je stvar množična, pridejo tudi Italijani s tržaške ekonomske fakultete. Tako vsako leto v enem mestu potekajo razprave in se vrste referati z ekonomsko vsebino, se pravi v Mariboru na VEKŠ, v Trstu na ekonomski fakulteti ali pa v Linzu na visoki šoli za socialne vede in gospodarstvo.

V tem starem avstrijskem mestu, ki je precej večje kot Ljubljana in je druga največje mesto v Avstriji, šole niso imeli kam postaviti, zato so se odločili izgraditi nov moderen študijski campus izven mesta, kakih 6 kilometrov na jug, če se ne motim. Vreme je bilo venomer oblačno, tako da ni bilo mogoče določiti strani neba. Šola je krasna, o tem ni dvoma, hodniki so široki, svetli, vse je bolj pritlično, tako da staremu profesorju ne more zmanjkati sape že pred prihodom v predavalnico; v vsakem posloplju je najti bife z jedili in pijačami, profesorji in asistentje pa imajo svoj bife, kjer točijo baje alkohol že pred sedmo uro. Če smo že pri kadrih – mariborski študentje smo navajeni na demokratičnost, naši profesorji so nas vzgajali ob medsebojnih pristranskih kontaktih, kabinet naših učiteljev je za študenta odprt, nihče na hodniku ne beži ali pa se stisne k zidu, če gredo njegova nedotakljivost. Pri nas ni treba polurne debate, ali sme študent sesti za mizo s profesorjem in z njim kositi. Drugod ni tako, kot se nam zdi edino razumljivo, posebej pa v Avstriji. Na Dunaju, pravijo, je še slabše kot v Linzu, ker imajo fakultete tradicijo, ki je daljša od vsemogočne profesorjeve roke. Asistent je tam skoraj študent, ob problemu potegne vedno z zadnjim, to je s študentom, ker do profesorja enostavno ne more. Sekretarka mora vsakogar najprej najaviti, šele potem ga profesor sprejme v svoji pisarni, ki je v Linzu lepša kakor pisarna direktorja mariborskega podjetja, ki mu gre zelo dobro. To so bile teme pogovorov med nami in nekaj asistenti ter enim študentom, ki se je po svojih močeh vse dni trudil z nami.

Govoril sem že o velikih hodnikih. Tako so veliki, da študentov ne vidiš. Tudi prazniki so bili temu krivi. Naš VEKŠ s tistim zgoraj arhitektonsko ni primerljiv, a naša šola ima le en izhod, in če hočeš videti in srečati študente, stojiš pač eno uro tam ter se pogovoriš z vsemi, s katerimi si se hotel. Potem greš od šole po mestu do Orla, srečaš še vse kolege iz drugih šol in je v redu. Slaba stran campa v Linzu pa je ta, da so možnosti študentskega povezovanja ohromljene, novico zveš, ko je že zastarela. Imajo pa tisk, tisk pa traja nekaj časa, a pogovarjati se je le prijetneje.

Drugače je za študente izredno poskrbljeno, sprehajališče, telovadnica, krasna in poceni menza, prodajalke in servirke prijazne kot le kaj, ne le do nas, ampak do vseh. Slišal se je vzdih: ko bi bil naš Center vsaj pol tako dober. Po kosilu lahko odideš igrat namizni tenis ali pa, kar je bilo vsem najbolj všeč, za deset šilingov pol ure podirati keglje na avtomatskem kegljišču. Zraven pa še klubska soba s 40 sedeži in šankom s pijačami, da je sobotni ples v tem prostoru podoben domači zabavi in je prijetno kot le kaj; nihče ne razgraja pijan in ne grozi s steklenico ali pa brez pripomočkov. Tja zahajajo samo študentje. Tisti, ki so znali kaj nemško, so se pogovarjali, drugi pa kegljali ter kot amaterji porazili profesionalne Avstrijce.

Študentski dom je poglavje zase. Tekmovanje med strankami kot pri vsem. Katoliški dom ima enoposteljne sobe s telefonom, pokrit plavalni bazen, dvigalo, na hodnikih tapisom, socialistični je pač drugačen. Od doma do šol ni daleč, le mimo parka, parkirnega prostora in ribnika z lokvanji in racami je treba stopiti. Dve uri smo se kopali v bazenu, za 5 šilingov. V vsakem domu je tudi menza, kjer prav tako zmanjka češpljevih cmokov kot pri nas. Hrana je poceni in dobra. Vse je lepo in prav, le tistega vrveža ni.

Zopet bi bilo lepo iti, pa čeprav bi zopet spali vsi v eni sobi v nadstropnih posteljah kakor na Kredarici in bi bila organizacija slaba (Tržačani so drugi dan enostavno odšli), čeprav bi stari profesor bral eno stran svojega referata dvakrat in bi jo prevajalka dvakrat prevedla, in nihče od prisotnih tega ne bi opazil. A spoznaš prijatelje, ki so tvojih misli in načrtov, in to je najlepše.

Šiling je približno 0,82 din.

Franček Zorko

baang

★ KATEDRA ★

IZDAJA SKUPŠČINA SKUPNOSTI ŠTUDENTOV MARIBORSKIH
VISOKOŠOLSkih ZAVODOV

Ureja uredniški odbor:

glavni in odgovorni urednik: Davorin Kračun

sekretarka uredništva: Nevenka Vetrli

uredniki rubrik: Janko Vitežnik, Mirč Pestiček, Dušan Zbašnik, Edvard Pukšič

člani uredniškega odbora so še: Tone Čeh, Bogdan Lipovšek, Jože Zagožen, Tone Cerjak, Slavko Gerič, Milan Lampe, Milan Kerkez, Adrian Grizold, Marija Frankovič in Ivan Oman (periskop)

lektor: Edvard Pukšič

likovni urednik: Bogdan Reichenberg

tehnični urednik: Marjan Hanl

fotografija: Ferdo Rakusa

Katedro sofinancirajo: Združenje visokošolskih zavodov Maribor, IO SŠ

MVZ, Kulturna skupnost Slovenije in SO Maribor.

Uredništvo in uprava Ob parku 7, 62000 Maribor, telefon 22-004, tekoči

račun 51800-678-81846. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo.

Cena izvida je 1,00 din (letna naročnina 15,00 din, za ustanove in podjetja

20,00 din). Tiska CP Mariborski tisk, Maribor.

iu yu iu

Kdo bo zadrnil študentom zanko?

KOMENTAR:

Po doslej veljavnem dogovoru podpisnikov družbenega sporazuma o štipendiranju in kreditiranju v SR Sloveniji je znašal življenski minimum študenta devetdeset tisoč starih dinarjev. Ze dlje časa pa ugotavljamo, da je ta vsota zdaleč prenizka in jo bo potrebno čimprej občutno skorigirati. V Ljubljani in Mariboru sta bili izvedeni dve anketi s tega torišča in iz njih je razvidno, da znašajo poprečni stroški bivanja v Ljubljani 120.000 dinarjev, v Mariboru pa v študentskih domovih celo 122.000 starih dinarjev. To pomeni, da bi šlo v primeru uskladitve za prevrednotenje v višini 33 odstotkov – v korist zvišanja življenskega minimuma.

Izvršni odbor izobraževalne skupnosti je o teh vprašanih razpravjal in žal predlogov za zvišanje kot le ti izhajajo iz opravljenih raziskav, ni podprl, jih je zavnil; ta svoj korak pa je utemeljil med drugim tudi z dejstvom, da je nujno upoštevanje načela, po katerem minimalna štipendija ne more biti višja od minimalnega osebnega dohodka, to je 87.000 starih dinarjev. Pri tem pa gre za tisti dohodek, ki pride v poštev v primeru stečajna delovne organizacije, čeprav bi zagotovo bil kot kriterij ustrežnejši minimalni osebni dohodek, ki ga priznava sindikat – se pravi 100.000 dinarjev – ki pa žal ni zakonsko določen, ampak se zanj zavzema imenovana organizacija na osnovi vsakoletnega izračuna življenskih stroškov.

Od celokupnega števila študentov prejema štipendije in posojila 6.500 slušateljev ali 50 odstotkov, ob teh številkah pa se je v štud. letu 1972/73 skupno število štipendij povečalo za 24 %, višina poprečne štipendije pa za 21 %. Za razliko od Izvršnega odbora izobraževalne skupnosti SRS, pa se je Izvršni odbor RK SZDL na svoji seji, dne 11. junija, kot to izhaja iz republ. informativnega biltena, zavzel za tekočo valorizacijo štipendij, skladno z rastjo življenskih stroškov in predlagal avtomatizacijo valorizacije minimalnih življenskih stroškov študentov in dijakov kot sestavni del družbenega dogovora.

Izvršni odbor je sodil, da je potrebno štipendije valorizirati v okviru predvidenih sprememb na področju odmrzitve valorizacije osebnih dohodkov po samoupravnem sporazumih. Pri tem teži po tem, da bi štipendije, kadar predstavljajo študentom edini vir sredstev za študij (tako imenovana socialna štipendija) dosegla najmanj višino minimalnega, z zakonom zagotovljenega osebnega dohodka. V primeru prehodnih odmrzitev osebnih dohodkov za delavce z nekaterih področij družbenega dela podpira izvršni odbor predlog, da naj te odmrzitve zajamejo tudi štipendiranje in kreditiranje študentov. Po drugi strani pa naj študentje v skladu z čestokrat proklamirano solidarnostjo zaostriamo medsebojno socialno kontrolo, ki naj bi zmanjševala izigravanje štipendijskih kriterijev.

Perspektiva je torej vse prej kot rožnata – to pa zlasti potem, ko ugotovimo, da stoji v mesečnem statističnem pregledu čmo na belem podražitev študijskih pripomočkov za 29,4 odstotke, konfekcijske obleke za 22,2 odstotka ali v poprečju za vse vrste artiklov, ki jih potrebuje 4-članska družina za normalno življenje v višini 20 odstotkov – opazovano v razmerju do preteklega leta. Ob povedanemu pa ugotavljamo, da je indeks osebnih dohodkov v prvem tromesečju lanskega in letošnjega leta zdrsel celo na 90,6!

Vstrajanje na cenzusu 90.000 dinarjev bi situacijo samo še za – in to predvsem v smeri poslabšanja že tako kritične socialne strukture študentov. Vemo, da predstavljajo v naši družbi delavci in kmetje kar 60 odst. prebivalstva, po drugi strani pa molčimo ob dejstvu, da samo bora desetina vseh slušateljev izhaja iz tega sloja!

Študij je postal privilegij bogatih – in to ne samo v Ljubljani, kot smo doslej čestokrat napak sodili in kazali nanje s prstom, marveč zlasti in predvsem v Mariboru. Besedičili smo, da je nujna takojšnja materialna stimulacija študentov, ki prihajajo iz nerazvitih območij, pri tem pa se nismo nikdar vprašali KDO so ti študentje; ali res, da so ti najrevnejši? V raziskavah je bilo ugotovljeno nasprotno; izkazalo se je namreč, da sole ti v resnici v poprečju najbogatiji, kajti iz najrevnejših področij lahko pošiljajo študirat svoje otroke le avtoprevozniki, zdravniki in ljudje iz ostalih „imenitnih in bogatih“ poklicev. Delavcev in kmetov ni. In tem sinčkom – edinčkom damo potlej štipendije, posojila, jim omogočamo cenejše bivanje v študentskih domovih in jim (nam) nudijo še druge ugodnosti ...

To ne vodi le v dokaj sprejemljivo in do neke mere normalno razslojevanje družbe, marveč v povsem navadno, staro razredno diferenciacijo, in sicer relativno vzeto morebiti celo še hujšo, kot ponekod na Zahodu.

Poklici in sloji se tako reproducirajo – upošteva je koeficient ekceleracije, lahko sklepamo, da bo v situaciji status – quo prihajalo v bodočnosti še do večjih razlikovanj v štartnih materialnih osnovah mlade generacije. Na kraju gotovo ne bo napak ako poudarim še to, da prihaja do zelo velikih nesorazmerij tudi v samih višinah štipendij, gledano z vidika štipenditorjev in štipendistov. Tako npr. na ekonomski fakulteti v Ljubljani ni študenta, ki ne bi imel štipendije in ki ne bi znašala vsaj 80.000 starih dinarjev; po drugi strani pa na filozofski fakulteti ne poznajo štipendij višjih od 60 tisočakov.

Temu je bržčas kriv dokaj raznolik interes štipenditorjev pri podeljevanju štipendij. Za podjetje je primerno to, da strokovnjaka dobe, in to dobrega strokovnjaka, pri tem pa jim ni mar kakšen je (in kakšen bo) njegov materialni položaj. Dogaja se celo, da so podjetja zainteresirana štipendirati samo bogatejše študente, ker se krepko zavedajo, da je skrit v človeku podzavesten vzgib, ki stremi po tem, da beži od prostora, v katerem njegovi starši na družbeni lestvici „kotirajo“ nizko ali zelo nizko (zlasti iz gnotnega vidika). Podjetniki tudi še tako dobro vedo, da jim ne bo „pobegnil“ predvsem tisti študent, ki ga v rojstnem kraju čaka hiša, avto, zemlja ...

Gre torej za slabo izoblikovano, ali rečeno naravnost, nezdravo zavest tako štipenditorjev, kot tudi štipendistov, ki se kasneje ne vračajo iz teh in drugih razlogov v podjetja, ki so jih štipendirala, ampak migrirajo drugam.

Zaključimo lahko, da je nujno takojšnje in striktno nadzorstvo nad izvajanjem družbenega dogovora o štipendiranju in kreditiranju, kot bo umestno, tudi sprejete posebne klavzule o sprotni valorizaciji štipendij in posojil. Z osamljenim protestništvom in člankarstvom ne bomo storili veliko. To so resna in delikatna vprašanja, ki jih bo treba prej kot slej razrešiti sistemsko. V načrt našega družbenega razvoja do leta 1985 smo zapisali potrebo, ki izhaja iz načrtovanega gospodarskega in občnega razvoja: dotlej bo nujno zajeti v visokošolski študij četrtno mladih ljudi. Dandanes jih vključujemo pol manj in že sedaj je situacija kritična. Podeželje zastonj išče inženirje, učitelje, zdravnike, pravnike in druge. Kot paradoks povedanemu naj zapišem, da Sovjetska zveza že danes vključuje v visokošolski študij četrtno mlade generacije. Združene države Amerike pa kar 43 odstotkov. Kje jih bomo vzeli mi? Ti mladi ljudje, naj bi sestavljali četrtno bodoče študentske populacije, bi morali biti sedaj v klopeh srednjih šol. Toda tam jih ni! Jih je zdaleč manj, kot bi jih bilo potrebno. In v nemajhni meri je zato kriva tudi opisana materialna situacija v kateri smo se študentje znašli.

Sumo sumarum: rastoče pomahjkanje kvalificiranih kadrov, relativno zmanjševanje izobraženih v SRS bodi pomembna in odgovorna družbena naloga s permanentnim obeležjem, na katerega pa ne smemo gledati samo kot na enkratno socialno akcijo ...

J. ZAGOŽEN

Vloga inteligence v naši družbi

EDVARD PUKŠIČ

Če že uporabljamo pojem intelektualce, mu moramo dati dvojno vsebino. Po eni strani označujemo s tem pojmom vse tiste ljudi, ki se ukvarjajo pretežno z umskim delom ali pa so morda dosegli določeno raven izobrazbe, po drugi strani so pa intelektualci v ožjem pomeni besede vsi tisti, ki se pečajo pretežno z umskim delom, v okviru te aktivnosti pa pretežno z ustvarjanjem in formuliranjem novega znanja.

Za intelektualca pa ne moremo šteti, recimo, profesorja, ki se ne ukvarja z raziskovalnim delom; intelektualce ni direktor raziskovalne ustanove, ki tudi sam ne objavlja znanstvenih razprav, niti ne funkcionar politične organizacije, ki samo ponavlja ali posreduje že obstoječe znanje.

Za intelektualce štejemo posameznike le toliko, kolikor sodelujejo pri ustvarjanju novih spoznanj. Intelektualec je človek, ki se ukvarja z lastnim intelektualnim delom, inteligenca pa je socialna kategorija, torej agregat ljudi, ki imajo to skupno značilnost, da se več ali manj ukvarjajo z intelektualnim — ustvarjalnim delom. Inteligenca postaja le toliko družbena skupnost ali sloj, kolikor dobiva konstitutivne lastnosti sociološkega pojma družbenih skupin. Ločimo več vrst inteligence: humanistično izobražena inteligenca, tehniško inteligenca, medicinsko, politično ter druge inteligence.

Procesi gospodarstva in družbene reforme so na vseh področjih družbenega življenja precej zaostriili nekatere probleme inteligence v njenih notranjih odnosih in v odnosih družbe kot celote. Problemi se kažejo pri zahtevah ekonomske politike po višji zinstivnosti dela pri ljudeh z visoko izobrazbo in strokovnostjo ter pri problemu konkurenčnega odpora proti uveljavljanju mlajših strokovnjakov. Podobno opazimo na primer ob zahtevah po dosledni delitvi dohodka po delu, kjer stopajo v ospredje zahteve inteligence po višjih osebnih dohodkih zaradi zapletenosti intelektualnega dela in o neizmerljivi odgovornosti visokih funkcij. Ta odpor oziroma zahteve inteligence so pogojene ali z avtoriteto, enotnostjo in disciplino v visoki strokovnosti ali pa z delom v javnosti in za javnost. Zaradi takšnega položaja in vloge inteligence v družbi jo nekateri sociologi opredeljujejo kot sloj, nekateri pa tej tezi nasprotujejo. Prvi trde, da je inteligenca sloj že zaradi posebne ravni znanja in ustvarjalnosti, torej čistega duhovnega dela, ki ima specifično vlogo. Drugi pa zastopajo stališče, da inteligenca sploh ni sloj, da nima svojih enotnih specifičnih interesov in vloge, temveč da kot medij le izraža interese drugih (npr. napredni del izraža interese delavskega razreda). Navznoter je inteligenca prav tako diferencirana, neenotna, in zato ni sloj.

Ker pa danes v naši družbi ne moremo govoriti o razredih in je meja med enim in drugim zabrisana, moremo razrešitev iskati le v konfliktih med naprednimi in konservativnimi silami v družbi naploh. Prvo stališče je bolj ali manj prešlo na tisto družbeno pozicijo, da je smer družbenega razvoja določena z značilnostmi današnjega umskega dela. Od tod potem ni več daleč trditev o vodilni vlogi inteligence zaradi izobrazbe same. Zaradi tega se v sedanji politični situaciji najprej išče vzrok birokratizma ali drugih variant individualizma v enem ali drugem činitelju: v delitvi dela, v funkciji oblasti, v lastninskem položaju, v višini dohodka in podobno.

Ce pogledamo nekatera stališča domačih sociologov in politikov, bomo opazili paleto mnenj z marsikatero stičnostjo ali pa tudi kontradiktornostjo: Slavko Podmenik pravi, da inteligenca je sloj zaradi enotnosti enih in hkrati neenotnosti drugih temeljnih pogojev in značilnosti dela, karakterja, odnosov in naporov.

Lojze Skok je mnenja, da sta narodnoosvobodilna vojna in socialna revolucija pri nas likvidirali izkoriščevalske razrede. Ta revolucijski proces pa je istočasno spodbudil med slovensko inteligenco „premik v smer družbenega procesa“, kateri so v preteklosti manjkali „objektivni temelji za tvorno politično razboritost“.

Prav na pomanjkanje objektivnih temeljev je opozarjal Boris Kidrič že pred vojno, dalje pa je štel kot eno največjih pridobitev narodnoosvobodilnega boja združitve velike večine inteligence z ljudstvom.

Gramsci pravi, da „vsaka bistvena družbena skupina, ki prihaja v zgodovino iz prejšnje ekonomske strukture kot izraz njenega obstoja in razvoja“ najde, vsaj v doseđani zgodovini, kategorije prejšnjih intelektualcev.

To pomeni aktivno vključevanje in prizadevanje inteligence v najprogresivnejših družbenih tokovih. To je bilo pri nas v preteklosti uresničeno v revoluciji.

Gramschijeva trditev nas pripelje do spoznanja, da je zatekanje k zakladnici znanja „tradicionalne inteligence“ neizogibna nujnost, vendar pa si more nova družba vsestransko prizadevati za oblikovanje lastnih intelektualcev na izviren in avtonomen način. To pomeni intenzivno prisotnost inteligence v vseh organizacijah in kreativnih akcijah samoupravne družbe. Pomeni trajno graditeljsko sodelovanje v najprogresivnejšem družbenem toku.

Oblikovanje intelektualcev se odvija v izobraževalno-vzgojnih institucijah, težko pa bi trdili, da je celoten sistem našega visokega šolstva ter organizacija znanstvenega raziskovalnega (pedagoškega) dela prežet s tako miselnostjo. Gre pa za obojestransko zraščanje znanstvenega dela in proizvodnje.

Ko je Zveza komunistov na ljubljanski univerzi razpravljala o inteligenci, jim je za eno od izhodišč rabila že omenjena Kidričeva teza. Ugotovili so, na ljubljanski univerzi, da so ves čas po vojni stališča do inteligence nihala v teoriji in praksi od opredelitev, da je inteligenca nereproduktiven sloj, da ne sodi med proizvajalce pa do današnjih, ki nakazujejo, da inteligenca je del delavskega razreda. V vlogi inteligence niso torej odkrili nič bistvenega.

Avdo Humo (podajam nekaj strnjenih stališč) pravi, da je najbližja definicija o inteligenci tista, ki pravi, da je Inteligenca kreativni in kreativno reproduktivni sloj družbe, sloj, ki na raznih nivojih ustvarja ideje, jih ustvarjalno oblikuje in realizira. Inteligenca je bila do sedaj odvisna od dveh oblik idejnega nadzora oziroma je stala pod njunim vplivom. To sta bila

kapital in država, odvisno od oblike družbe, v kateri je delovala, in tudi od vpliva razreda, kateremu je pripadala. Inteligenca je bila materialno in družbeno odvisna od razreda, ki je bil na oblasti in ki je gradil politični in družbeni sistem, ki je ustrezal razvoju materialnih proizvodnih sil. Ta razred je hotel pritegniti inteligenco za svoje interese in je nasprotoval tisti inteligenci, ki se mu je upirala.

Inteligenca, ki se je enačila z delavskim gibanjem vse do zmage socializma, se je razvijala v notranjosti gibanja v duhu svobode, demokracije in svobodnega izražanja svojih mišljenj. Na znanstveni način je iskala idejno optimalna izhodišča in rešitve. Združevala je vse tiste plasti družbe, ki so bile interesno vezane za boj delavskega razreda.

Z zmago socializma je inteligenca zavzela drugačen položaj. Nastal je poseben model družbe, ki je bil razglašen za edinega možnega. Ustvarjen je bil administrativno etatični model socializma, ki je hotel splošno kreativnost podrediti državi. Ne glede na to, da so najodgovornejši predstavniki tega družbenega modela zagovarjali določene prednosti inteligence, so napredni ustvarjalci, zlasti še humanistična inteligenca, občutili ideološko nadzorovanje države za največjo oviro za svobodo ustvarjanja. Inteligenca se ni strinjala s tako ureditvijo in ideološkim nadzorovanjem. Nova družba ustvarja pogoje za nov položaj inteligence v družbi, ki zahteva samoupravne produkcijske odnose s samoupravno demokracijo.

Razmišljanje o inteligenci lahko sklenemo z nekaterimi ugotovitvami: Delavci nočejo biti odvisni od intelektualcev, intelektualci nočejo biti odvisni od delavcev; eni in drugi pa nočejo biti odvisni od raznih direktorjev, pa tudi ne od partijskih sekretarjev. Na žalost se delavci in intelektualci še zdalec ne zavedajo svojih skupnih interesov. Med njimi še vlada globoko obojestransko nezaupanje. Pozdraviti je treba intelektualce, ki javno izpovedo svojo pripadnost delavstvu, vprašanje pa je, če je doseđanje delavske gibanje (skozi zgodovino) storilo dovolj, da bi pritegnilo intelektualce; vprašanje je, če nova družba res nudi pogoje za nov položaj inteligence v družbi in če ekonomska politika v sedanji situaciji ne bo znova skušala razvrednotiti inteligence.

Inteligenca postaja vedno pomembnejša, o tem ni dvoma. Sodobno življenje bi moralo podirati pregrade med inteligenco in delavskim svetom, ustvariti bi se morala edinstvena vez med ustvarjalci izmed inteligence in ustvarjalci izmed delavskih ljudi.

Zavedajoč se nerešenega problema o položaju inteligence v naši družbi, so bile že razne diskusije v političnih organizacijah, vendar pred nekaj leti, ne pa sedaj, ko postajata položaj in vloga inteligence zopet aktualno vprašanje.

Ustanove se borijo za slušatelje

(Izobraževanje odraslih v Zahodni Nemčiji in ZDA)

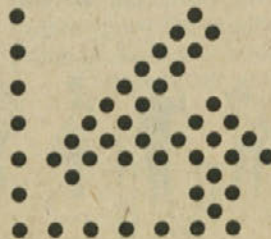
V prejšnji številki Katedre smo dokaj poglobljeno pisali o možnostih izobraževanja in strokovnega izpopolnjevanja zaposlenih pri nas. Za primerjavo in zato, da bo slika popolnejša, pa bo zanimivo pogledati, kako imajo izobraževanje odraslih organizirano drugod po svetu.

V Zahodni Nemčiji je najbolj razgibano izobraževanje odraslih v pokrajini Hessen, medtem ko je center vsega izobraževanja v Frankfurtu. Tamkajšnja ljudska univerza, ki je znana po naprednih nazorih, uporablja pri izobraževanju odraslih tudi zelo napredne in sodobne izobraževalne metode. Prav tako so dosegli vidne uspehe pri uresničevanju didaktične racionalizacije. Seveda je ostalo marsikaj le pri teoretičnih izhodiščih. Osnovni koncept temelji na znani parcialni metodi (znanje se osvaja po delih), ki so ga dopolnili tako, da so znanje parcelirali v sestavljalnico (Baukasten sistem). Iz tega je mogoče kompletirati katerikoli profil ali poklic. Ker je mogoče vsak program ali učni načrt sestaviti iz že podrobno izdelanih enot, je zato tudi programiranje enostavnejše. Neprimerno lažje je tudi učenje. Celota pa pomeni resnično didaktično racionalizacijo, saj lahko vsakdo doseže cilj, ki ga želi doseči.

Izobrazbena struktura v Zahodni Nemčiji je precej višja od naše, medtem ko je izobraževanje odraslih manj kot pri nas. Osebnih dohodki v zvezni republiki namreč niso odvisni od šolske izobrazbe, ampak od delovne uspešnosti. Preprost človek pa le težko dojema, da si bo sposobnosti za povečanje delovne uspešnosti lahko pridobil z izobraževanjem. Zato se morajo ustanove naravnost boriti za slušatelje. Pouk prilagajajo človeku tako, da bi bilo izobraževanje čim bolj vabljivo. Zelo zanimiva so načela, ki jih uporabljajo pri izobraževanju odraslih:

1. Izobraževanje odraslih se ne sme vezati na čas, oziroma omejiti na letnike in semestre.

2. V ocenjevanju mora veljati princip pozitivnega uveljavljanja, ki ne pozna negativnih, ampak obvezno število pozitivnih ocen.

444
4

SE VEDNO SE SREČUJEMO Z NEGIRANJEM VODILNE VLOGE DELAVSKEGA RAZREDA

Slabo bi ravnali, če ne bi vedno znova razkrinkali pravega bistva takšnih tolmačenj. Takšna tolmačenja so odraz sodobnih meščanskih teorij, ki pljuskujejo tudi čez naše meje, v naše okolje, njih skupni imenovalec pa je negiranje zgodovinske vloge delavskega razreda v sedanjih pogojih. Pri tem najpogosteje izhajajo iz poveličevanja in precenjevanja vloge znanstveno-tehnološke revolucije, iz dejstva, da se bistveno zmanjšuje število „ročnih“ delavcev, iz teorij o vodilni vlogi inteligence in negiranju revolucije in njenih zakonitosti.

Razvoj v Jugoslaviji po vojni kaže, da so se izvršile pomembne spremembe v strukturi delavskega razreda, v njegovem kvalifikacijskem sestavu, zmanjšale so se razlike med umskim in fizičnim delom, močnejše prihaja do povezovanja različnih področij dela, s čimer se presegajo antagonizmi, ki so nastali zaradi delitve dela. Na tej osnovi prihaja do povezovanja t. i. osnovnih slojev delavskega razreda z drugimi delovnimi ljudmi, zavoljo česar se širi fronta borbe za socialistični razvoj.

KAKO OPREDELITI DELAVSKI RAZRED?

Upoštevanje vsega tega pa ne sme zamegliti opredelitve delavskega razreda. Za pripadnost k delavskemu razredu ni osnovno obeležje, ali je nekdo intelektualec, recimo inženir ali fizični delavec, ampak je bistveno, kakšen je njegov položaj v družbi, zlasti v produkcijskih odnosih, v kakšnem odnosu je do produkcijskih sredstev, kakšna je njegova vloga v organizaciji dela in kolikšen je njegov delež v delitvi nacionalnega dohodka. K tem razrednim elementom pripadnosti sodi tudi opredelitev po ideološki in politični aktivnosti. Inteligenca, ki sodeluje v proizvodnji in samoupravnih odnosih, če to še ni, z ozirom na svoj položaj, vedno bolj postaja sestavina delavskega razreda. Torej nikakor ni mogoče opredeljevati delavskega razreda samo kot „skupnost neposrednih proizvajalcev“. Marsikje v odrinjenem in neenakopravnem položaju brez ustreznega vpliva v produkcijskih in samoupravnih odnosih žive tako delavci, kmetje, profesorji, dijaki ali študentje. Na to sem opozoril v prejšnji številki Katedre, ko sem ugotavljal, da so študentje še vedno v neenakopravnem položaju (brez ustreznega statusa) v primerjavi z drugimi strukturami. Še enkrat poudarjam, da je moč preseči to stanje le, če jih postavimo v enakopravni delovni in samoupravni položaj, a delovne in samoupravne odnose razvijamo tako, da bodo vedno bolj odvisni od rezultatov svojega dela.

DELAVSKI RAZRED, BAZA KOMUNISTIČNEGA GIBANJA

Vendarle so tudi te ugotovitve o delavskem razredu za ravnanje v družbenopolitični akciji premalo, zakaj po enem ali drugem elementu je mogoče domala vse jugoslovansko prebivalstvo šteti k delavskemu razredu. Zategadelj je nujno analizirati notranjo slojevitost tega široko razvejane delavskega razreda oziroma pregledati socialno stratificiranost naše družbe z namenom, da znotraj delavskega razreda posebej opredelimo „delavstvo“ oziroma t. i. „osnovne sloje delavskega razreda“ (V. Hafner, Komunist, 4. junij 1973) kot temeljno socialno bazo komunističnega gibanja. To pa pravzaprav niti ni tako zelo težko, zlasti ne v vsakdanjem življenju.

Objektivno so le ti široki sloji delavskega razreda zainteresirani za razvoj samoupravnega socializma, konkretnije rečeno, za preseganje ekonomskega in duhovnega odtujevanja, kar je v direktnem nasprotju z interesi tehnobirokratskih, elitističnih in monopolističnih skupin, ki žele ohraniti „prigarane“ pozicije. Torej, če odklanjam vsakršni elitizem, to pomeni, da odklanjam tudi tistega študentskega, ki izvira iz privilegijev, kakor tudi elitizem vseh drugih struktur v znanstveni in visokošolski sferi, ki jim nadaljnji razvoj samoupravljanja krati monopolistični položaj in zavoljo tega zavirajo vsakršna reformna prizadevanja. To pa seveda ne pomeni, da se zavzemam za zamenjavo enega monopola z drugim ali za kratenje samoupravnih pravic v imenu enakih pravic nekoga drugega. Sem za razvoj v smeri izenačevanja položaja učiteljev, študentov, znanstvenih delavcev z ostalimi deli delavskega razreda. V tem procesu stapljanja bomo zavestno ukinjali posebne monopolne pravice. Velika večina študentov, visokošolskih in znanstvenih delavcev bo samoupravne pravice šele pridobila. V tem smislu ima razvoj visokega šolstva in znanosti značaj globokega socialnega gibanja. Gibanja vseh proizvajalnih sil družbe v interesu delavskega razreda. Razumljivo je, da je vloga posameznih delov družbe v tem porazdeljena, včasih tudi neenako, vendar je nosilec lahko le delavski razred kot celota, ki se sam preobraža in integrira z nosilci duhovnega dela.

3. V šolo za odrasle se sme praviloma sprejemati le slušatelje, ki so starejši od 18 let. Priporočljivo je sestavljati skupine po starostni sestavi.

4. Prepevedano je prenašati izkušnje iz redne šole na izredno. Andragoško področje zahteva namreč svojstveno znanje ter drugačne metode učenja.

Gornja načela upoštevajo, da je človek psihosocialno bitje z omejenimi psihičnimi in fizičnimi zmogljivostmi. Poleg tega opravljajo odrasli (zaposleni) šolo zraven svojega rednega delovnega časa. Te dodatne obremenitve vplivajo na njihovo fiziološko počutje. Obremenitve, ki jih zahteva na primer neka štiriletna srednja šola, ne more prenesti vsakdo. Uspejo le tisti, ki so močne konstitucije in dobrega zdravja. Tega se zavedajo tudi pedagogji (andragogi), zato so mnogokrat prisiljeni popuščati pri zahtevah in kriterijih ocenjevanja. Prav tako so slušatelji, ki se dopolnilno izobražujejo v večernih šolah, prizadeti tudi socialno in materialno. Socialno so prizadeti zaradi tega, ker jim delo in šola odvzemata ves čas, zaradi česar se rahljajo vezi z družino, sorodniki, prijatelji in znanci. Odpovedati se morajo obiskom, srečanjem ter športu in rekreaciji. Kar dvakrat pa so prizadeti materialno. Znano je, da so večerne šole razmeroma drage, poleg tega pa človek v času študija ni tako produktiven. Tako povzročajo materialno prizadetost nižji osebni dohodki zaradi manjše produktivnosti, veliki izdatki za plačilo šolnine, stroški za knjige in druge šolske potrebščine ter potni stroški do šole in nazaj.

Vse to so dejstva, ki jih morajo posebej usposobljeni in osebno nadarjeni andragogi upoštevati.

Zanimiv je tudi sklep ljudske univerze v Frankfurtu, kjer so poudarili, da ni pravilno, če odrasli hodijo v isto šolo (stavbo) kot mladina. Gre predvsem za kompleks, ki obremenjuje odrasle. Ta problem je bil do sedaj prisoten tudi v Mariboru. Po vsej verjetnosti pa se bo položaj izboljšal, ko bo naša delavska univerza razpolagala z vsemi prostori v Maistrovi 5. Ekonomski center dobi namreč v kratkem nove prostore v Razlagovi ulici.

Izvrstno so vprašanje izobraževanja odraslih rešili Amerikanci v svojih pragmatističnih teorijah (teorije koristi). Odrasli, oziroma zaposleni, se učijo le tisto, kar potrebujejo. Nimajo torej cilja, da bi končali kakšno redno šolo z obsežnim programom, temveč se usposabljaajo le za določeno delo ali funkcijo. Cilje izobraževanja si postavljajo na podlagi delovnih ciljev.

Prav gotovo drži, da se pri nas v oddelkih za odrasle učijo veliko nepotrebne in za konkretno delo nekoristne. Vsega balasta pa vseeno ni mogoče odstraniti, ker se vse šole borijo za afirmacijo, in sicer tako, da bi dale človeku izobrazbo v takem obsegu, da mu ne bi bila potrebna nobena prekvalifikacija. Končno ne smemo zanemariti tega, čemur pravimo vzgoja socialistične osebnosti. Ta moment zahteva dodatno obremenitev slušateljev. Razumljivo je, da si v našem učnovzgojnem procesu, četudi gre samo za dopolnilno izobraževanje odraslih, ne moremo privoščiti funkcionalistične šole. Iz učnih programov bi sicer morali odstraniti odvečno navlako, posnemati pa smemo le tisto, kar imajo drugod dobrega in kar se sklada s cilji socializma.

Zbral in priredil: M. P.

Iz sedanjosti v prihodnost

SLAVKO GERIC

IZENAČUJMO POLOŽAJ ŠTUDENTOV Z DRUGIMI SLOJI DELOVNIH LJUDI

V razpravah o položaju študentske populacije, o njihovi vlogi v družbi, je bilo v zadnjem času prelitega precej črnila; tudi na straneh Katedre. Še vedno se pojavljajo različna mnenja, med njimi tudi tolmačenja, ki so imela pomemben negativni vpliv na ravnanje in obnašanje študentske ali mladinske organizacije v preteklem času. Res pa je, da so to vedno bolj osamljena mnenja, zakaj prizadevanje za drugačen delovni in samoupravni položaj študentov v smislu ukinjanja privilegijev (ki danes še vedno izvirajo iz študija in ki dobršnemu delu študentov pravzaprav odpirajo vrata univerz), za postopno izenačevanje z drugimi delovnimi strukturami in s tem seveda za delovni in samoupravni položaj, ki bo odvisen od rezultatov dela, dobiva vedno jasnejši in množičnejši pečat. To se odraža v dejavnosti in nekaterih stališčih študentske skupnosti v Mariboru pa tudi v vedno močnejšem povezovanju in sodelovanju študentov z delavsko in drugo mladino.

Ob vseh teh razpravah pa je čisto zaslediti z elitističnim prizvokom postavljeno vprašanje, „kaj so študentje kot bodoči intelektualni potencial družbe?“ Sam dodajam vprašanje, kaj so v tem trenutku, v času študija? Zavedam se, da edino zveličavnega in pravičnega odgovora ni, vendar je prav, da v poplavi različnih tolmačenj skušamo poiskati tisto temeljno izhodišče, na katerem bi naj slonela nadaljnja razmišljanja.

Problem je širok, seči moramo v celotno družbeno sfero ter opredeliti delavski razred, vlogo znanosti in inteligence v celoti. V zvezi s tem se tudi na straneh Katedre pod krinko t. i. teoretičnih razglabljanj ali celo z manipulacijo iztrganih Marxovih citatov negira vloga delavskega razreda v sodobnih pogojih ali skuša dokazati njegovo izginjanje.

V sociološkem obsegu vprašanj o realni specifični praksi, ki rezultira v odtujitvi in samoodtujitvi, ne gre za iskanje neke apriorno dane resnice same v sebi, marveč se postavlja vprašanje o veljavnosti specifične prakse posebej kot družbeni dejavniki znotraj apologetike in znotraj primitivizma skozi obred. Takšno vprašanje je zapisljivo seveda le v kontekstu družbene proizvodne prakse, ki je vrgla v svet primitivno mentaliteto, oroje za samozaužjevanje človeka s ciljem, da bi se v svojem lastnem suženstvu kar najlepše in najbolje počutil. Od magije do mitologije vodi boleča pot razlik, ki so v socialni zgodovini strukturirane latentno in se izmikajo neposredni kontroli. Ko tedaj govorimo o religiji, se sakralnost sproti kanaliziranja v občudujočo profanost, vsakdanost se je preobrazila v čudež, objekti religije (bogovi, duhovi itd.) so postali moralni vodiči v ekološko onesnaženem rajskem vrtu. Socialna moralnost pa vendar izhaja iz tiste tipologije obnašanja, ki razvija v duhu kapitalizma le protestantsko etiko, se pravi: red, red in znova red. Tako ni nič čudnega, če je npr. angleški empirizem in sploh anglosaški suhi duh sprejel kot logično konstituanto religioznega razvoja vero v delo, ki se je poenotila s protestantizmom, dasi je v čistem etičnem vprašanju o božanski vlogi sveta, človeka in obstojnosti ostala taista konstituanta v nasprotju s kalvinizmom. Izza praktičnega vsakdana in produkcije se skrivajo torej religiozna prepričanja, dogme, legitimno (teozofsko) vrednotenje skozi stabilno in tradicionalno ustanovo, ki je institucionalizirala red, red in znova red.

Družbena kultura in tradicija sta v kompleksni družbeni skupnosti posebno pomembni ob socialnih napetostih, kjer religiozni patos pride najizvirneje na dan, v metafizično svetlobo med tukaj in onkraj, med družino in sveto družino, med duhom in svetim duhom, med smrtjo in inkarnacijo, med telesno muko in asketsko blaženostjo... V čem obstaja tedaj ena od temeljnih praktičnih funkcij religije? Odgovor je jasen: v funkciji odtujitve pa samoodtujitve, kjer išče subjekt ekvivalent za družbeno napetost, išče drogo za pomiritev razkola med jazom in svetom, za svojo frustriranost; angažira se čustveno, da bi ubežal razočaranju; tako se religija pokaže kot družbena možnost takšne individualne nazorske orientacije, v kateri človek ni več središče sveta, ampak postane institucijski instrument. Tipologija religioznih predstav in prepričanj pokaže, da je irelevantna obstojnega sveta lahko v končni posledici podobna nereligiozni odtujitvi, kjer postane človek instrument svojega svetovnega nazora. Kompenzacija vrednotenja med religioznimi in nereligioznimi prepričanji, predstavami in institucijskimi povezavami je FUNKCIONALNA, tedaj družbeno normativna; to pa zdaj pomeni, da je tipologija različnih religij in različnih apriorističnih ateizmov hkrati družbeno-kulturni problem, ker se uveljavlja po shemi institucije in organizacije. Telo se je skozi religijo spremenilo v instrument v božjih rokah. Socialno-moralni red je red, projiciran v kozmos med spreminjajočim pristankom na življenje, na eksistencialno pričakovanje ter eshatologijo, da resnično bom, ter v izrabo znanja, tehnike, politike... Posvetitev življenja kot takšnega se v religiji lahko zgodi le kot predstava o božanskem področju, na katerem naj vladajo nad-časovne in nad-prostorske absolutne komponente, se pravi, ena sama in samcata nad-prirodna moč. Človeka postane na ta način prirojen božanstvu. Toda že na tej stopnji nastopijo kriteriji institucije, ki vlogo osebnosti preuredijo, prestrukturirajo in perforirajo v funkcionalno enačenje človeka z božanstvom, v normo, da je božanstvo središče sveta in človeka; svetovnonazorska usmeritev se konča v ničelni stopnji eksistence, človeka spravlja v predestinacijo. Poslednja skrivnost naj bi posvečala prvo razodetje, nad-prirodnost je dokončno sekularizirala prirodo in človeške nravi.

Kje se tedaj pokažejo razlike med „tem“ in „onim“ svetom? Je blaženost ubogih na duhu, zakaj njih je nebeško kraljestvo? Tipologija vrednot in religioznih norm zdaj ni več samo in samo moralna, marveč si postavlja predse vrednote in religiozne norme skozi tradicijo in hoče tradicijo ohraniti za večno; z drugimi besedami: princip avtoritete se spremeni v karizmo, v božje usmiljenje. Institucionirane vrednote in norme religiozne predstave pa akcije se zato dogajajo iz dneva v dan, čeprav imajo svojo lastno eshatološko strukturo in so uresničljive tudi preko same eshatologije. Ali drugače: religija gre od cilja k sredstvu, ko sredstvo sčasoma spreminja v cilj čez svet in človeka. Seveda pa ima sleherna religija v kompleksni družbi svojo posebno namensko in pomensko vlogo, ker se prilagaja političnim, tehnološkim, socialnim, zgodovinskim... spremembam, ne da bi pri tem okrnila svojo tradicionalno formulo, ki hoče biti za večno funkcionalna le v kulturno socialnem, lahko bi rekli: eksistenčno estetičnem smislu. Tendence kulture naj premaga okvirne družbene stvarnosti in prizvodno prakso: odtod obstoječa metafizika in samoodtujitev v sami družbeni napetosti. Spreminjajoče prilagajanje pa se vendar v temelju še vedno dogaja med znanostmi in kulturo, med politično ekonomijo in humanizmom. Vprašanje je le, ali je takšen humanizem realen, kritičen ali pa zgolj transcendenčen in irealen. Z drugimi besedami: nadprirodna ideologija se pretvarja v spreminjajočo prakso realne mentalitete, tradicija je inkonsistentna, impersonalna. V družbenih razredih in slojih se religija pojavlja kot vpliv na spreminjajočo mentaliteto in se prilagaja kulturno-družbenim situacijam.

Tako sleherna cerkev išče svojo postavitev v svetovni občini in vabi svetovno občinstvo v strukturno vertikalno integracijo, kjer so družbene instance jasno določene druga nad drugo, v hierarhiji vrednot in razčlenjenih (tradicionalnih) normativov ideologije in mentalitete. Institucionalizirana religija sovпада v morfološko razvitost družbenih sredin, v pomen sociografske (ekonomske in kulturne) razvitosti, išče tedaj pomen svoje socialne organizacije skozi neformalni pristop.

Kako se religiozne ideje akumulirajo v socialni organizaciji, kako se uveljavljajo v moderni in kompleksni družbi? So sociografski aspekti relevantni za organizacijo in institucijo religije? Vsekakor. Prvič se srečamo s procesom industrializacije in družbene odtujitve, kar je mogoče razvideti iz marksistične analize politične ekonomije; drugič pa raziskujemo problematiko religije v razmerju med nerazvito in kompleksno družbeno skupnostjo.

Svet ni ekstremno naključje, v katerem bi se uresničevale le posamezne grupe nad vlogo človekovega dela in uma. Zategadelj je ekvivalenca med sleherno revolucijo in eshatologijo v temelju odstop od sekulariziranih akcij in institucionaliranih vrednot, kar pomeni: zgodi se paradoks, da institucija postane namen sama sebi, da zgubi socialno vlogo in pride v konflikt sama s seboj. In prav iz omenjenega paradoksa je mogoče razbrati hkrati pomen specifične družbene samoodtujitve, ki hodí z glavo v raju in z nogami v pekló. Če pritrdimo K. Samuelsonu (Religion and economic Action), če pregledamo kulturno filozofijo B. Malinovskega (Magic, Science, and Religion and Other Essays), če hkrati preštudiramo Marxovo Sveto družino in sociološke aspekte M. Webra (Protestantska etika in duh kapitalizma; Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie), lahko ugotovimo tisti kritični filozofski pristop k problematiki religije in njene pojavnosti, ki ima svoje pozitivistične-empirične in izkustveno-apriorne družbene izvore. Realnost v religiji transcendirata zavest v nad-svetovnost, samoodtujitev v pradanost absolutnega in vseobsežnega, večnoveljnega in neskončnega duha. Od kozmološkega dokazovanja boga do dogmatične zavesti in teleološkega principa je mogoče ugotoviti, kako se človeška inteligenca podleže „svobodi“ slepe narave in slepe nravi. Creativno ex nihilo se spremeni v svet za-sebē, pri čemer seveda ne moremo upoštevati logike, temveč metafiziko. Prav na omenjenem temelju odtujene zavesti so rojene vse religije in evdemonične spekulacije, vse tombole življenja in racionalno žrtvovanje slepim silam prirode in nravi.

VLADIMIR GAJŠEK

Laični zapis

NARKOMANIJA KOT REFLEKSIJA TEKOČEGA TRAKU

Širša slovenska javnost je šele pred kratkim zvedela za razširjenost narkomanije v Mariboru. V tisku sem zasledil, da „še ni tako strašno“. Uživanje mamil se je v Mariboru začelo najmočnejše širiti pred kakimi tremi leti. Mamilniki (tako je narkomane poimenoval moj prijatelj) sami pravijo, da jih je v tem mestu precej čez sto. Začeli so s kodeinom (tablete proti kašlju), nadaljujejo s hašišem, opijem in LSD, medtem ko je tržišče marihuane baje v Sarajevu. Geografski položaj dežele je zanje vsekakor zelo ugoden, zato se je mogla mreža razvleči od Vzhoda na Zahod. Posameznim prekupčevalcem z drogo je takšno opravilo vsakdanji kruh: že tudi pri nas. Posebno zanimiva je socialna struktura mariborskih mamilnikov: prevladujejo mladi neposredni proizvajalci, nekaj je srednješolcev, za študente pa nimam podatkov. Vzroke takega stanja bom navedel seveda le hipotetično. Današnja industrijska produkcija še vedno temelji na principu tekočega traku in staro dejstvo je, da to povzroča v človeški skupnosti proces dehumanizacije; stroji vsesajo ljudi kot svoje sestavne dele. Avtomatično in permanentno opravljanje istih gibov ustvarja robote. Take posledice so v kapitalizmu vsekakor dobrodošle za nekaj časa. Subjekt se manifestira kot, tržna kategorija – objekt produkcijskih odnosov. Delo je še vedno samo služba. Sociološke analize so pokazale, da so le znanstveni raziskovalci zadovoljni s svojim delom. Večina ljudi pa še vedno NE DELA, se pravi, da ne daje dd sebe tega, kar bi hotela in česar je sposobna. Večina torej služi – opravlja prvo delo, ki ga je že pripravljena sprejeti, da bi si zagotovila existenco in razplod vrste. Res, ne gre zanemariti dejstva, da se obseg in struktura osebnih izdatkov večata oz. izboljšujeta, vendar družbeni standard narašča neprimerno počasneje in oba, osebni in družbeni, sta v nenehni medsebojni odvisnosti. Ker naša dežela ne more obstajati niti se razvijati po načelih avtarkije, smo z uvozom kapitala objektivno prisiljeni prevzemati tudi nekatera obeležja, značilna za kapitalistične sisteme. Tolažba, da nismo edini, je nepotrebna in predvsem jalova. Lahko pa storimo mnogo, da takšne krize vsaj omilimo, če jih že ne moremo preskočiti.

Kakor je del naše mlade generacije skušal po vsej sili presajevati metode beatniškega upora in kasneje hipijskeve

smrk

pasivnosti; tako močno se mu to ni moglo posrečiti: nemogoče je odmisлити temelje in okvire jugoslovanske realnosti. Alkohol kot orodje samoodtujevanja je zamenjalo mamilo. Sicer v skromnejšem obsegu, a kljub temu nič manj nevarno. Očitno je na forme alienacije vplivala tudi „moda“.

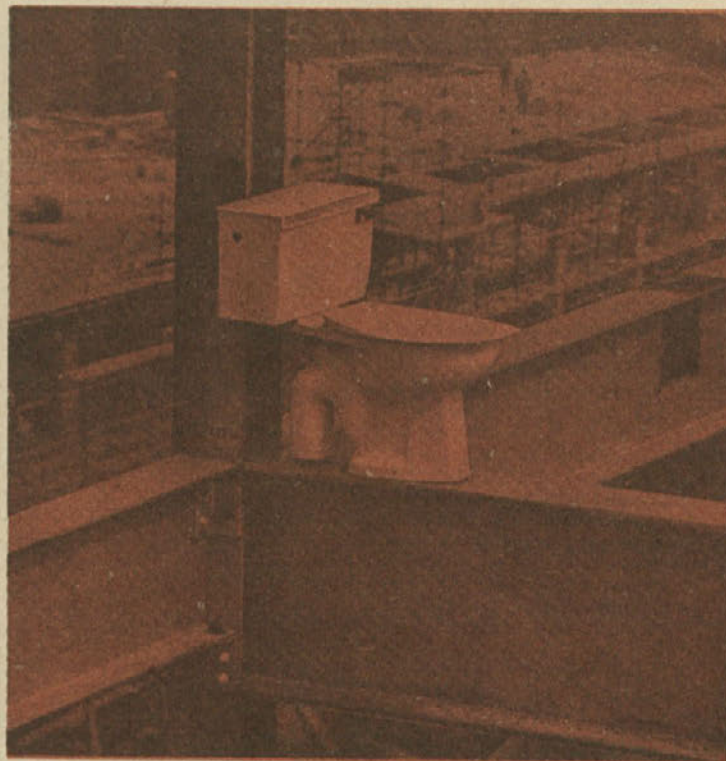
Tehnika in tehnologija sta tako napredovali, da je v splošnem fizično izčrpanost že zamenjala psihična otopelost. Bežanja iz takega stanja so doslej imela najrazličnejše oblike in jih nekaj časa najbrže še bodo.

Družbena škoda narkomanije se zrcali marsikje: delovne sposobnosti mamilnika se zmanjšajo na minimum z vsemi pripadajočimi posledicami, čut za življenje v skupnosti z njo upada, država izgublja vojake... Čeprav način življenja mamilnika razbija dosedanjo obliko družine kot mnogo stoletij staro temeljno celico družbe, počenjajo ti ljudje to nezavedno, s pozicij gole destrukcije, brez slehernega elementa kreativnosti, tako da jim niti tega ne moremo šteti v plus.

Zelo redki so se samoiniciativno odrekli omami te vrste in postaja jasno, da bo morala skupnost nekaj storiti. Okolje te bolnike ponavadi aprioristično zavrača, kar njihove travme le še vztrajno pogloblja. Tako tudi objektivno postajajo outsiderji, kakor se je imenoval eden izmed njih. Z nesistematičnim zdravljenjem bi se jih zdravstveni sistem rad čimprej rešil. Zdravijo jih skupaj s kroničnimi pijanci in duševnimi bolniki, kar povzroča neredko reakcijo v smislu pobega z zdravljenja.

V naši deželi je mamilnikov prav gotovo za vsaj eno veliko bolnišnico (sanatorij) in dvomim, da „še ni tako strašno“.

Ivan Oman

kulturo, v kateri postane delovni človek tvorni subjekt njene vsebine, željan njenih sadov, odločujoč glas, ki bo zavedno vztrajal pri odločitvah za povečanje materialne baze kulture. To vztrajanje ali samoupravno odločanje o sredstvih za kulturo ustvarjalnost bo izrazilo delavčeve spoznanje, da brez razvitega kulturnega življenja, brez soočanja z duhovnim bogastvom lastne ustvarjalnosti in brez zavestnega vplivanja nanj ne moremo ustvariti socialistične osebnosti“.

Kulturne skupnosti naj bi postale nosilci novih samoupravnih odnosov v kulturi. Sedaj so šele v povojih in še ne dajejo tistega, kar od njih pričakujemo. Brez dvoma je vsak začetek težak in je treba o ceneni samoupravnega življenja v kulturi razmišljati preudarno in strpno. Postavlja pa se vprašanje, kakšna je neposredna udeležba delavcev iz združenega dela v skupščinah kulturnih skupnosti. Ali takšna kot je zadostuje? Imajo potrošniki kulture dovolj vpliva na kulturno politiko? Je pa še druga plat medalje: brez dvoma se samoupravljalec laže odloči, ko namenja sredstva za šolo in vrtec, kot pa takrat, kadar gre za muzej ali zgodovinski arhiv. Je torej nekaj, kar našemu delavcu še ni prodrlo docela v zavest, brez česar pa si ne moremo zamisliti nadaljnega razvoja samoupravnega socializma.

Kulturna politika v neki občini se oblikuje v temeljni kulturni skupnosti. Predstavniki oziroma delegati nosilcev interesov (kulturni delavci, neposredni proizvajalci in občani) pa so lahko kreatorji kulturne politike le v toliko, kolikor razpolagajo z zadostnimi količinami sredstev. Ni potrebno posebej poudarjati, da je obseg sredstev majhen, mnogo premajhen, da bi lahko zadostili vsem potrebam. Vzemimo na primer Kulturno skupnost Maribor. Finančna sredstva je ta kulturna skupnost v letu 1973 formirala iz občinskega proračuna in iz sredstev, ki jih kulturni skupnosti odstopa republika. To je davek od osebnega dohodka iz avtorskih pravic in 0,5 % stopnje republiškega davka od prometa blaga na drobno. % proračuna SO Maribor je dobila kulturna skupnost 12.036.000,00 dinarjev, odstopljena republiška sredstva pa znašajo 5.513.725,40 dinarjev. K temu je treba prišteti še prenesena sredstva iz prejšnjega leta ter ostale dohodke. Tako dobimo ne preveč razveseljivo številko: 18.210.930,73 dinarjev (planiranih je bilo 20.762.133,00 dinarjev). Takšno je tudi stanje dohodkov v finančnem načrtu, ki ga je skupščina kulturne skupnosti potrdila v začetku junija. Iz tako zbranih sredstev pa bo morala Kulturna skupnost Maribor v letu 1973 financirati programe redne dejavnosti, posamezne akcije, manjše investicije in vzdrževalna dela itd. Gre za skupno 27 zahtevkov, od katerih znaša samo zahtevek SNG Maribor (skupaj z Borštnikovim srečanjem) 420.000,00 dinarjev, zahtevek Zavoda za spomeniško varstvo 530.000,00 dinarjev itd. Razumljivo je, da skupščina vsem zahtevam ni mogla ugoditi, kajti vreča je hitro plahnela, napolnila pa se bo šele čez eno leto. Z velikim razumevanjem je skupščina podprla Formo vivo, saj je k predlaganim štirim starim milijonom primaknila še dva ter s tem rešila vprašanje obstoja Forme vive za obdobje nadaljnjih treh let.

Na skupščini kulturne skupnosti je spregovoril tudi predstavnik KUD Student. Ko je orisal zelo živahno dejavnost KUD, zlasti študentskega moškega pevskega zbora, in na osnovi tega zaprosil za dotacijo, je dobil malce neprijeten odgovor, o katerem bi veljalo razmisлити. Predsednik izvršilnega odbora skupščine Janez Karlin, ki je hkrati tudi predsednik ZKPO, je bil mnenja, da kulturno umetniško društvo, ki svojim funkcionarjem letno izplačuje 4000,00 ali več dinarjev honorarja, ni upravičeno do dotacije. Tolikšna vsota je namreč že povprečna dotacija za prosvetna društva na mariborskem področju. Pa še to: v vseh društvih so funkcije častne in bi jih „ljubitelji“ morali opravljati zastonj! S takšnim stališčem se žal ne moremo povsem strinjati. Treba je vedeti, da je za tako pestro kudovo dejavnost potrebno precej organizacijskih naporov in seveda tudi časa, ki je za študenta še posebej dragocen. Zato menimo, da so honorarji (vsaj tako dolgo, dokler od njih ne bo mogel kdo obogateti) tudi upravičeni.

M. P.

Premalo sredstev za kulturo

(Skupščina kulturne skupnosti)

Samoupravno organizirana kultura kot področje združenega dela potiska v ospredje nova iskanja v sistemu družbenih odnosov. Pomembno je vprašanje, kako v prepleteni soodvisnosti različnih področij družbenega dela kulturo kot nepogrešljivo podlago humane socialistične družbe vtkati v središče delavčevega življenja, razmišljanja in ustvarjalnosti. „Samoupravna organiziranost kulture bo le navidezna, bo le nova obleka stare vsebine, če ne bo ta prelomnica iz nekdanjega elitizma ali odtujenosti od delovnih ljudi vzpodbudila tudi spremenjen odnos med kulturo – proračunski strošek in

VOAZZ

DOKLEJ BO MARIBOR ZAOSTAJAL?

Izvečki z javne tribune

JOŽE ZAGOŽEN:

Čenjeni gostje, najprej vas v imenu Izvršnega odbora Skupnosti študentov v Mariboru prav lepo pozdravljam in vam želim, da bi z današnje tribune odnesli kar največ in da bi kar največ prispevali k ustvarjalni in marksistični diskusiji.

V par besedah bi samo nakazal, čemu smo se sploh odločili za to tribuno in njen naslov. Dejstvo je, da je Maribor v preteklosti resnično zaostajal. Kakšni so vzroki in kakšne so perspektive tega zaostajanja? Upamo, da boste danes tako strokovnjaki kot politični delavci ter drugi skušali najti odgovore na ta vprašanja.

Opozoril bi še na to. Morda smo v našem propagandnem aparatu premalo poudarjali vprašanje perspektive nadaljnjega razvoja, ki je pred nami, in možnosti za boljši in kvalitetnejši razvoj. Upam, da bomo tudi na to vprašanje danes našli odgovor.

Da ne bi zavlačevali, bi povedal še naslednje: Nekateri tovariši bodo imeli uvodne besede, nato pa bi vsakdo v razpravi z vprašanji, s svojim mnenjem, poskušal dati ton in smer naši tribuni.

V delovno predsedstvo bi predlagal naslednje tovariše:

- prof. dr. Tineta Laha, direktorja VEKS,
  - Mlivoja Raiča, podpreds. skupščine občine Maribor,
  - Zdravka Praznika - direktorja Ekonomskega centra v Mariboru,
  - Jože ta Zagožna - predsednika Izvršnega odbora skupnosti študentov.
- Prosim delovno predsedstvo, da zasede svoje mesto.

ZDRAVKO PRAZNIK

... Mislim, da smo že v dialogih, ki smo jih do sedaj imeli, in prav tako v prispevkih o nekaterih problemih ustvarili precej enotno sliko. Menim, da smo vprašanje socialne in socialne politike precej enotno obravnavali in da smo tudi precej enotno obravnavali vprašanje tako imenovane zastopljivosti Maribora. Enotni smo si bili v tem, da se zavzemamo v bistvu za politiko družbene enakopravnosti, in sicer v sektorskem smislu. Torej za tako enakopravnost, ki spodbuja oz. daje pogoje za aktiviranje vseh sil, ki so na razpolago.

V teh razgovorih smo se izogibali izraza „socialna politika“ zaradi tega, ker je morda ta izraz prizvok skrbi za revne; in ko govorimo o skrbi za revne, govorimo tudi o skrbniku za revne. Skrbniki pa so lahko le bogati, močni in vplivni itd. To pa zlasti v naši družbi, posebej danes, ne more biti slučaj. Problem „zastopljivosti Maribora“ je zagotovo stvar zelo realne ocene pogojev, v katerih se je Maribor razvijal. Tako imenovanih zunanjih pogojev in prav tako notranjih pogojev. Menim, da moramo v tej situaciji, še zlasti v kateri se nahajamo, le iskati doberšen del odgovora na vprašanje, kako smo mi vsi, ki v Mariboru živimo, tudi prispevali k zastopljivosti Maribora oz. k nezastopljivosti Maribora.

Razen tega menim, ko se pogovarjamo o zastopljivosti Maribora, da bi bilo zelo pomembno ugotoviti, da lahko Maribor kot mesto živi in uspeva le, če ima zadosti prvin regionalnega mesta. To je mesta, ki izžareva svojo moč v širši prostor. Podatki, ki so zbrani, kažejo veliko soodvisnost razvoja Maribora od razvoja ožjega vplivnega območja, ki ga imenujemo Severovzhodna slovenska regija, in obratno. Ta odvisnost se kaže zaradi tega, ker je s svojim gospodarskim potencialom več kot 50% v tej regiji soudeležen Maribor. Kaže se tudi zaradi tega, ker je po funkciji, ki jo Maribor v tem prostoru vrši, še prav posebej poklican, da aktivno deluje v tej regiji. To pa zaradi tega, ker nima nobenih dodatnih gospodarskih oporišč, na katere bi se lahko v večji meri naslanjal prav zaradi tega, ker je obdan s sorazmerno šibkimi urbanih centri in zaradi tega, ker je obdan z sorazmerno nerazvito okolico.

Moram ugotoviti, da od celotnega plasmaja blaga naše industrije odpade na severovzhodno slovensko regijo le 17%, izven severovzhodne slovenske regije na območje Slovenije 21%, in izven Slovenije pa kar 52%. Torej je prostor, na katerega pravzaprav industrija gravitira, izredno širok, kar pa tudi pomeni, da je interes nosilec gospodarskega razvoja za razvoj širše skupnosti in s tem integriranje tega prostora v širši prostor zelo zelo močno prisoten.

V raziskavah, ki smo jih naredili (o tem je govora tudi v tem poročilu), smo poskušali ugotoviti vzroke, ki so vplivali na doseženo stagnacijo. Te

vzroke bom poskušal na kratko povzeti, vendar pa sem mnenja, da bi le morali izoblikovati platformo dela, ki bo v vsakem primeru akcijska v tem smislu, da bo poskušala obračunati s pomanjkljivostmi in ki bo spodbujala angažiranje še vedno speh sil; da pa bo tudi terjala izvajanje nalog, ki iz teh analiz izhajajo in ki so tudi zabeležene v raznih dokumentih, ne samo na našem območju, pač pa tudi v širši skupnosti.

To nujnost sprovanja teh ukrepov v življenje diktira še prav posebej dejstvo, da so želje, priporočila, ki so izhajala iz Maribora, iz regije in tudi iz vrst študentov Maribora, le v pretežni meri upoštevana v širših družbenih dokumentih. Zato mislim, da je pomembno, da od aktivnega odnosa, ki smo ga še pred nedavnim zavzemali v pogledu kreiranja širše družbene ekonomske politike, preidemo na enak aktiven odnos do izvajanja družbenoekonomske politike in do aktiviranja možnosti, ki se nam na tem območju ponujajo oz. odpirajo.

Par besed o vzrokih stagnacije: najprej moramo ugotoviti, da je eden od zelo pomembnih vzrokov za stagnacijo položaj našega gospodarstva v primarni in tudi v sekundarni delitvi. Sorazmerno visoka udeležba industrije na našem območju, če pa vzamem širšo regijo, pa tudi kmetijstva, poleg tega pa je še dejstvo, da je več kot 50% mariborske industrije usmerjeno na investicijsko blago, prav gotovo imelo določen vpliv na situacijo. Dejstvo je, da razmere v primarni delitvi, ki se kažejo preko odnosa čen in pa v sekundarni delitvi, ki se kaže v pobiranju dohodkov za splošno družbene namene, preko davkov itd., niso bile za naše razmere oziroma za naše gospodarske razmere naklonjene.

Povedal bi ekstremen primer, kako se je ta situacija kazala v letu 1969, ko smo na enega zaposlenega v zunanji trgovini zabeležili 24.700 din akumulacije. V istem času smo zaradi teh velikih disparitet v cenah v kmetijstvu zabeležili na posameznika le 3.000 din akumulacije. Že tu je paradoks, ki pa naraste, ko ugotovimo, kako se je ta akumulacija delila za družbene in pa podjetniške namene. Tako smo kljub višji akumulaciji na zaposlenega usmerili v korist samih zunanje trgovinskih podjetij 31% te akumulacije, v kmetijstvu pa samo 16,5% akumulacije.

Iz tega pravzaprav vidimo, da je bil eden od poglavitnih razlogov za tako situacijo prav gotovo v tem. Posledice so se kazale na raznih področjih. Menim, da je eno takih področij zelo nesorazmerno nizka stopnja investiranja iz lastnih sredstev. Razumljivo pa je, da je z manj investiranja tudi manj rezultatov, drugo pa je, da so ti odnosi v primarni in sekundarni delitvi vodili v proces odtujevanja sredstev izven proizvodnje. Ta sredstva so se obračala po svoji lastni logiki v glavnem bolj za kratkoročne namene. Povedal bi samo primer: Najmočnejša banka, ki je vzdrževala okrog 80 do 90% kapitala (to še v prejšnjih letih, danes se je situacija nekoliko spremenila) usmerila v manj razvite regije le 2 milijardi sredstev, medtem ko so vse druge banke Slovenije z dosti manjšim kapitalom usmerile na področje manj razvitih kar 19 milijard starih dinarjev. Vzporedno s takimi tokovi kapitala se je seveda tudi usmerjalo strokovno delovno silo, tako da imamo danes opravka z dejstvom, da so kadri, tako po svojem domicilu bivanja kakor tudi po svojih rezultatih dela, sorazmerno neustrezno razporejeni v slovenskem prostoru.

Tu so še drugi vzroki, ki so privedli do tega; naj ugotovim slabo izrabo različnih resursov, podrejanje proizvodnje kratkoročnim oblikam kapitala, slabo izrabo kmetijskih površin, skratka, ugotavljali smo, da smo v tem času bili v precejšnji meri liferanti surovin delovne sile, ne da bi te možnosti, ki so tu bile, ustrezno izkoristili. Vse to je imelo za posledico stagnacijo, ki jo ugotavljamo. Ta stagnacija pa je zopet imela za posledico vrsto ekonomskih in družbenih problemov. Eden od teh je ta, da smo zabeležili vse nižji delež na slovenskem nacionalnem dohodku in drugi, da nismo bili v stanju zadostno izkoristiti prednosti v tem prostoru. Tu mislim na viške delovne sile, na razne za proizvodnjo omejevalne faktorje, ki na tem območju obstajajo, kot so vodna energija, prostor, ki je sposoben za obdelavo, za naselitev industrije ipd.

Razumljivo je, da so sociološke, psihološke in druge implikacije nastale iz teh razlogov. Dajalo se je sorazmerno dosti podpore poprečnosti, sorazmerno malo se je stimuliralo nadpoprečnost. Skratka, faktorji so bili angažirani slabo, in če bi razvoj tega območja šel po tem trendu, bi leta 1985 20,8% slovenskega prebivalstva, kolikor bi ga bilo v tej severovzhodni regiji, ustvarjalo le še 10,4% slovenskega družbenega proizvoda. Menim, da je to pojav, ki nikakor ni ugoden in na katerega bi bilo treba ustrezno reagirati.

... kar se mi zdi pomembno, je to, da se je v naši republici zelo enotno pristopilo k tako imenovanemu policentričnemu sistemu razvoja, kar pomeni, da bi naj razvoj Slovenije temeljil na več oporiščnih točkah (danes govorimo o 12, 13 točkah), kar pa je izredno pomembna podlaga za vključevanje prebivalstva po vseh delih slovenskega prostora v rentabilne in uspešne družbenoekonomske procese.

Kot nadaljnja stvar, ki je tudi pomembna za nadaljnji razvoj, je prav gotovo ta, da se daje večja prednost krepitvi reprodukcijske sposobnosti proizvodnje sfere in da so v teku prizadevanja, da bi se ti odtujeni centri moči „nacionalizirali“, in to v korist proizvodnje. To je možnost, da si proizvodnja ekonomsko opomore in da na ta način postaja v resnici vse bolj nosilec ne samo gospodarskega, ampak tudi regionalnega razvoja; da s svojim delom neposredno vpliva tudi na razvoj okolice.

Pomembno je tudi, da je na vidiku nov davčni sistem, ki odpravlja anomalije, o katerih sem govoril, s tem, da prehaja iz obdavčenja faktorjev na obdavčevanje finančnih rezultatov. To so gotovo ugodni zunanji pogoji, katere velja izkoristiti, zlasti pa velja preiti na oblikovanje nove akcijske platforme, ki bo imela za posledico napredek in ekspanzivnost na vseh področjih dejavnosti. Tu pa je zelo odločilen človeški faktor. To omenjam še posebej zaradi tega, ker ima Maribor, zlasti pa njegovo zaledje, v ožji in širši regiji na človeškem faktorju zaenkrat še suficit in ker „tituliramo“ to regijo kot mlado regijo. Ta faktor in njegova kondicija sta eden od zelo

pomembnih imperativov za modernejši razvoj in za ekspanzivnejši razvoj na tem območju.

Posebna vloga na tem področju velja gotovo visokemu šolstvu; visoko šolstvo postaja obremenjeno z raziskovalno dejavnostjo gotovo pomemben faktor, ne samo zaradi tega, ker se z njegovo krepitvijo krepijo postojanke, ki razvijajo znanje, ampak tudi zaradi tega, ker se s tem ustvarja splošna naprednejša klima, zlasti na področju gospodarstva.

Omejil pa bi se na to, da nam realne ocene v našem prostoru (tu mislim na boljše možnost aktiviranja ljudi) v tem obdobju, ki je pred nami, omogočajo hitrejši razvoj. Sintetična analiza vseh faktorjev na tem območju, ki je v teh gradivih izražena, ugotavlja, da obstajajo realne možnosti, da bi se moral do leta 1975 ta relativno padajoči trend gospodarskega razvoja zaostaviti in da bi od leta 1975 naprej morali doživeti na tem območju hitrejši trend razvoja, ne samo v absolutnem smislu, ampak tudi relativno v zivavi razvoju v merilu republike.

DUŠAN ZBAŠNIK:

MOŽNOST NAPREDOVANJA

Najdragocenejši rezultat, ki ga od današnje tribune pričakujem, je, da v prostoru, o katerem danes teče razprava, prodre spoznanje, da je temeljni pogoj za napredek sposobnost, da se izkoristijo vsi viri, ki so nam na voljo. Pri tem je, po mojem mnenju, najpomembnejše prav angažiranje človeškega potenciala, ker prav ta ustvarja možnosti za učinkovito intenzivnost integracijskih procesov, ki so, seveda, nujni. Razvoj družbenega gospodarstva pomeni postopno zmanjševanje ekonomskih razlik med posameznimi regijami. Jasno je, da ne moremo biti zadovoljni z družbeno blaginjo, v kateri je narodni dohodek neenakomerno porazdeljen, pa čeprav je v poprečju višji, kot v deželi, kjer je ND sicer v povprečju nižji, pa zaradi tega „bolj pošteno“ porazdeljen.

Postavili smo si delovni naslov „Doklej bo Maribor zaostajal“. Za ta naslov se nismo odločili le zaradi tega, ker bi bili radi morda malce provokativni ali pa kar na slepo. Podatki, ki jih že dalj časa premlavamo, kažejo, da je celotna SV slovenska regija začela zaostajati predvsem po letu 1960. Zakaj? Takrat se je jugoslovska politika spremenila ter dala prioriteto predelovalni industriji ter kasneje terciarnemu sektorju. Gospodarska struktura SV Slovenije na te spremembe ni bila pripravljena, saj smo tukaj v obdobju po vojni razvijali predvsem bazično industrijo. Dodaten razlog za stagnacijo, ki v dinamičnem današnjem svetu pomeni zaostajanje, moremo iskati v spremembah upravnega in davčnega sistema ter sistema davkov in prispevkov. Analize, ki jih je v svoji raziskavi združil Ekonomski center v Mariboru, povedo, da gre predvsem za te glavne vzroke relativno počasnega tempa razvoja:

- nerazvita gospodarska struktura,
- pomanjkanje novih delovnih mest v sekundarnem sektorju, saj moderna tehnologija zaposluje vse manj živega dela z nižjo kvalifikacijo,
- pomanjkanje in šibkost velikih nosilcev razvoja in urbanskih središč,
- zaostajanje terciarnega sektorja,
- zaostajanje infrastrukture,
- šibka povezanost regije navznoter in navzven, zlasti z regijami, ki so v gospodarski ekspanziji.

Med leti 1960 in 1970 je bila stopnja rasti v SV slovenski regiji nizka, nižja kot povprečno v SR Sloveniji ali katerikoli drugi slovenski regiji. Če vzamemo za osnovo stalne cene iz leta 1966, je družbeni proizvod izkazoval tole dinamiko: povprečna letna stopnja rasti SV regije 3,5 %, Koroška subregija celo le 1,56 %, medtem ko za Slovenijo velja povprečna letna stopnja rasti družbenega proizvoda 7,75 %. Iz tega sledi, da je delež SV slovenske regije v SR Sloveniji postopoma upadal povprečno za 3,98 % letno. Če bi to pogledali na grafikonu, bi videli lomljeno črto, ki rapidno pada. Vendar projekcije dolgoročnega razvoja kažejo (ne vem, če upravičeno), da lahko po desetletju stagnacije pričakujemo hitrejšo rast družbenega proizvoda. Če upoštevamo ekstrapolacije na osnovi preteklosti ter elemente političnega usmerjanja in družbenega poseganja v razvoj SV slovenskega prostora, lahko pričakujemo preokret krivulje, ki je do sedaj padal, približno leta 1957. V naslednjih 15 letih naj bi SV slovenska regija povečevala družbeni proizvod po povprečni letni stopnji 7,38 %. Če pomislimo, koliko znaša ta stopnja danes, 3,5 %, si lahko predstavljamo, kakšni naporji so pred nami. SR Slovenija, ki v njej narašča družbeni proizvod že sedaj po letni stopnji 7,75 %, bi naj v naslednji 15 letih to stopnjo znižala na 6,33. Tako pravi študija ekonomskega centra. Jaz v to možnost težko verjamem, ker se mi preprosto ne zdi mogoče, da bi SR Slovenija ne mogla storiti ničesar, da bi preprečila svoje relativno zaostajanje za (pričakovano) stopnjo rasti DP SV regije. Tako je vprašljivo, ali bo ta del Slovenije, o katerem danes govorimo, dosegel republiško poprečje do leta 1985, kot se predvideva.

Opozoriti želim na, po mojem mnenju, zelo pomemben moment ekspanzije kateregakoli gospodarskega prostora. Današnji čas nam je namreč pokazal, kako velik vpliv imata znanost in izobraževanje na razvoj proizvodnih sil. To spoznanje je rezultat analize ekonomskega razvoja, ki je pokazala, da stopnja rasti proizvodnje močno presega povečanje materialnih vlaganj v proizvodnjo. To razliko pojasnjujejo različni avtorji z razvojem znanosti in tehnološke uporabe le-te. Raziskave, ki so jih izvedli npr. T. W. Schultz, Odd Aukrust, so pokazale, da je delavec s srednješolsko izobrazbo dvakrat bolj produktiven, kot delavec z osnovnošolsko izobrazbo, delavec z visokošolsko izobrazbo pa po produktivnosti trikrat presega „osnovnošolskega“ delavca. Vidimo torej, da rast družbenega produkta oziroma povečanje produktivnosti nekega gospodarskega prostora ne zavisi le od proizvodnih resursov kot so: naravna bogastva, fond tehnologij itd., ampak v največji meri nanjo vpliva človek. Lahko bi celo rekli, da v današnjem času strokovna usposobljenost človeškega faktorja odločilno vpliva na perspektivni razvoj. Današnja kriza gospodarstva je v bistvu boj znanosti za njeno večjo aplikativnost. Kriza napredka je torej kadrovska kriza. Funkciji pomeni povečanje zaposlenosti za 1 % povečanje družbene proizvodnje za okoli 0,7 % dohodka in kvalifikacijske strukture zaposlenih, je ta: leta 1939 je v Jugoslaviji študiralo 16978 ljudi, narodni dohodek per capita pa je znašal leta 1938 80 dolarjev. Leta 1969 je študiralo 231 444 ljudi, narodni dohodek per capita pa je leta 1966 znašal 548 dolarjev. Seveda je napačno ostati le pri trditvi, da se je ND povečal, ker se je povečalo število študentov. Upoštevati moramo še številne druge faktorje. Vendar pa je izboljšanje

kadrovske sestave en izmed glavnih razlogov za jugoslovske napredek. To je posebno pomembno v sedanjem trenutku, ker obstaja množica „neobjektivno“ zaposlenih ljudi, ki zasedajo mesto, čeprav to zahteva višjo izobrazbo, kot jo le-ti imajo. Ker je odpor te množice dokaj močan, lahko pričakujemo z njihovo pomočjo ali napredkom ali pa stagnacijo. Po Cobb Douglasovi proizvodni funkciji pomeni povečanje zaposlenosti za 1 % povečanje družbene proizvodnje za okoli 0,7%, medtem ko povečanje kapitala v enakem znesku poveča proizvodnjo za 0,3 %. Najpomembnejši vpliv na povečanje proizvodnje pa je imel tehnični razvoj. Polovica vsega prirastka proizvodnje je posledica novega znanja in tehnološke aplikacije tega. Sovjetska ekonomista Zamin in Konstanjan prav tako mislita, da sredstva, ki se porabijo za znanost in raziskave, štirikrat bolj povečajo prirastek narodnega dohodka kot sredstva, ki jih vložimo v materialna proizvodna sredstva. Vendar pa je treba obravnavati obe vrsti investiranja povezano, preprosto zato, ker sta obe integralni deli politike gospodarskega razvoja določenega območja. Izobraževanje samo po sebi, brez ustreznih vlaganj v osnovna sredstva, ne more v dovolj veliki meri vplivati na gospodarski razvoj, prav tako kot vlaganja samo v osnovna sredstva ne morejo nadomestiti pospeševalnega učinka boljše kvalifikacijske strukture delavcev. Vključevanje razvojnega projekta mariborskih visokošolskih zavodov v projekcijo razvoja SV slovenske regije, je zato toliko bolj pomembno.

Območje severovzhodne slovenske regije je tipično območje, za katero lahko ugotovimo korelacijo med slabšo izobrazbeno strukturo in počasnejšim gospodarskim napredkom zadnjih desetletij. Slabše gospodarsko stanje tega območja je hkrati pomenilo manjšo privlačnost za pridobivanje strokovnjakov. To velja zlasti za mlade ljudi, ki so raje odhajali v perspektivnejša središča. To se je seveda popravilo, ko so mariborske višje šole začele dajati diplomante. Izobrazbena sestava zaposlenih je še vedno slabša od strukture v republiki. Ker danes govorimo v prvi vrsti o gospodarskem razvoju, je zanimivo še eno dejstvo: večji razkorak med potrebnimi kadri določene izobrazbene stopnje in kadri, ki so na voljo, se kaže ravno v gospodarstvu. Delež prebivalstva, ki ima le osnovnošolsko izobrazbo, je v vseh občinah SV regije, razen v mariborski, nad republiškim poprečjem. Sklicujoč se na analizo EC „stanje in razvojne težnje v prostoru SV ovinje“, lahko ugotovim, da na tem prostoru primanjkuje več kot 3000 ljudi z višjo in visoko izobrazbo, 1500 ljudi s srednjo izobrazbo, več kot 2500 visokokvalificiranih delavcev, 7000 kvalificiranih delavcev, skoraj 3000 polkvalificiranih delavcev. Toda: imamo presežek 14 300 nekvalificiranih delavcev ter 3000 delavcev z nižjo izobrazbo.

Ze po današnjih potrebah je primanjkljaj katastrofalen. Logično nadaljevanje teh podatkov je seveda pogled izza meje. Vidimo, da od zaposlenih Slovencev v tujini odpade kar 53 % na zdomec iz našega območja. To je skoraj 26000 ljudi. Od tega je 27,6 % kvalificiranih, visokokvalificiranih delavcev in delavcev z visoko ali višjo izobrazbo. In ravno ti ljudje nam manjkajo. Po drugi strani smo ugotovili, da je veliko število takšnih, ki so zaposleni na delovnem mestu, ki zahteva višjo izobrazbo, kot jo ljudje imajo. Oprostite, toda to se mi ne zdi logično. Ze skupščina občine Maribor ima neustrezno kadrovske sestavo. Konec leta 1972 je bilo v SO Maribor 15,4 % nezasedenih delovnih mest. Primerjava sistemiziranih in zasedenih delovnih mest konec marca 1973, ko je že bila uveljavljena nova odredba o sistemizaciji delovnih mest v upravnih organih SO Mrb., pa kaže še dosti bolj kritično situacijo. Sicer pa to velja za vse upravne organe vseh slovenskih občinskih skupščin. Podobno situacijo srečamo tudi v gospodarstvu.

Ob projekciji kadrovskega potreba do leta 1985 je potrebno upoštevati ponovno zaposlitev enega dela zdomecev, čeprav izgledi za to niso posebno obetavni. Bodoče povpraševanje po delovnih mestih je determinirano z gospodarsko ekspanzijo, demografskim razvojem, strukturo in obsegom izobraženega kadra, strukturo zaposlenosti glede na starostne skupine, poklicnim usmerjanjem itd. Če se ponovno naslonim na analizo EC, lahko ugotovim, da je v razvitem svetu često obravnavan problem tekoimenovanih tradicionalnih industrijskih središč. V zvezi z razvojem le-teh se pojavljajo posebne težave, ker vsaka modernizacija v tehnološkem, organizacijskem in drugem pomenu zahteva prave revolucionarne obračune z vpeljanimi postopki. Problem je še večji, ker je bilo taki tradicionalni industriji ob nastanku (že v 19. stol.) naloženo, da funkcionira preko vsakršne normalne dobe, da bi se iz njene akumulacije drugje izgrajevale nove proizvodne kapacitete. Odtujevanje akumulacije v prvem razdobju in minimalna akumulacijska sposobnost v naslednjem obdobju sta odvrčali inovacijski duh, saj ni bilo možnosti za korenitejšo tehnološko, organizacijsko, poslovno

bum

in druge preorientacije. In zdaj, če pogledamo, kako so tradicionalni industrijski centri locirani v SR Sloveniji, vidimo, da jih je skoraj tri četrtine v SV Sloveniji. Zaostajanje v razvoju je nasploh bilo v veliki meri povzročeno zaradi odsotnosti visokega strokovnega kadra. Ni bilo jedra za znanstveno strokovno aglomeracijo. Proizvodnemu potencialu našega območja je nujno potrebna večja akumulacija strokovnjakov, ki bodo stalni pobudnik inovacijskih procesov in vedno razpoložljivi svetovalec.

Kadri torej, SV Slovenska regija izkazuje podprečno stopnjo demografske rasti gledy na SR Slovenijo. Vendar bo za projekcijo razvoja nedvomno pomembno dejstvo, da se pravkar „vali“ prek SV Slovenske regije, kot pravi tov. Kržičnik v svoji študiji, močan kontingent, ki se je leta 1961 ob popisu uvrstil v kategorijo od 0 do 19 let in je bil relativno številčno močnejše zastopan v SV regiji kot v SR Sloveniji. Fertilno obdobje tega kontingenta je med 1970 in 1985. To so ljudje, ki lahko študirajo, ki jih moremo vključiti v načrtan program izobraževanja. Izobraževalni proces je namreč dejavnost, ki terja daljšo časovno opredelitev, saj je potrebno približno 15 let, da se oblikujejo strokovni kadri. To je možnost, ki je ne bi smeli izpustiti.

Danes je struktura diplomantov in študentov po regijah nerazveseljena. Vendar bomo o tem lahko govorili drugič. Jasno je, da odpiranje šolskih vrat prebivalstvu iz manj razvitih območij pomeni velik kapital pri deagrarnaciji teh območij in pri povečanju narodnega dohodka. Korelacija med nerazvito izobrazbeno strukturo in nizkim narodnim dohodkom ja očitna. Če smo na to vprašanje prej skušali odgovoriti iz širšega vidika, je potrebno evidentirati tudi pomembnost izobraževanja za našo „regionalno“ potrebo. Podatki za manj razvite slovenske občine, v katerih je več kot 40 % kmečkega prebivalstva, kažejo, da ta območja dajejo manj študentov, imajo nižji narodni dohodek, nimajo razvite industrije, če pa jo imajo, je zastarela. Razglabljanja lahko strnem z ugotovitvijo, da so kvantitativne dimenzije visokošolskega izobraževanja povezane s splošno gospodarsko razvitostjo ter družbenoekonomsko usmeritvijo posameznih območij.

DAVORIN KRAČUN

Maribor je nekakšen center severovzhodne Slovenije in je staro industrijsko mesto. Zanimivo je, da se je mariborska industrija posebej močno razvijala v obdobju med obema vojnoma. Danes pa opažamo očitno stagnacijo. Morda njegovo stanje simbolizira ravno dva giganta. Metalna kot proizvajalec industrijskega blaga in MTT Stanje nobenega od njiju ni rožnato in se mi zdi, kot da simbolizirata tudi stagnacijo Maribora samega.

V bistvu pa je razvoj mesta Maribora tesno povezan z razvojem regije. Pri obravnavanju Maribora moramo upoštevati severovzhodno Slovenijo v celoti. Le tako bo mogoče priti do pomembnejših sklepov. Severovzhodna Slovenija velja po objektivnih merilih za nerazvito območje v republiki. Tu ne gre za neko homogeno nerazvitost, temveč obstajajo znotraj regije tudi močni kontrasti. Znotraj regije velja samo mesto Maribor za enega od razvitih otokov, hkrati pa ugotavljamo, da v širšem merilu zaostaja. Gre za neke vrste proces izenačevanja, žal v negativnem smislu. Namesto da bi se ob primernem razvoju Maribora s pospešenim tempom in z bolj strnimi trendi razvijala tudi celotna regija, pa je očitno, da ob relativnem zaostajanju regije kot celote v republiškem merilu zaostaja tudi Maribor.

Verjetno obstaja možnost, da bi se Maribor povzpela na račun okolice, če bi načrtovali politiko forsiranja določenih centrov. Verjetno je zato tudi kdaj v preteklosti (tu mislim na dvajseta ali trideseta leta) Maribor dosegel svojo raven. Toda danes je situacija drugačna. Danes imamo jasno postavljena načela skladnega razvoja republike Slovenije in pri tem moramo nujno upoštevati vse njene dele. Ne gre za dosego enotnosti za vsako ceno. Važnejša kot trenutno stanje je zagotovitev razvoja vsem, da bi nekoč dosegli enako raven, toda ta raven mora biti višja kot raven kateregakoli dela v preteklosti. To velja tako za odnos med posameznimi regijami v republiki kot tudi za odnos mesto-okolica, znotraj regije same. Ob tako priklamljanem odnosu nam mora biti jasno, da je usoda Maribora usoda severovzhodne Slovenije. Severovzhodna Slovenija je nerazvita, to smo že ugotovili, vprašanje pa je, ali je nerazvita že od nekdaj, ali pa jo je povozil razvoj republike. Če ugotovimo, da se nerazvitost vleče že od nekdaj, da se njena stopnja celo zmanjšuje, to še ni znak za preplah, čeprav si ne želimo biti večno nerazviti. Drugače pa je, če je trend relativno padajoč, če družbeni bruto produkt regije raste bistveno počasneje kot družbeni bruto produkt republike, če se delež rapidno zmanjšuje, in tako očitno drvimo v relativno nerazvitost. Žal pa velja ravno ta druga trditve. To nedvomno potrjujejo podatki o deležu družbenega proizvoda severovzhodne Slovenije v družbenem bruto proizvodu republike. Za primer: leta 1960 je znašal družbeni bruto produkt severovzhodne regije skoraj 28 %, leta 1970, deset let kasneje, pa le še nekaj nad 19 %. V desetih letih se je torej zmanjšal pomen regije v Sloveniji za skoraj 40 %, natančneje za 3,98 % na leto. To se mi zdi šokantno. Podobno je tudi z deležem družbenega bruto produkta. Nujno je torej, da premišljeno ukrepamo. Od tod je tudi jasen namen naše današnje tribune: torej ne le predočiti vzroke, ampak predvsem razgrniti načrte, pred javnostjo obravnavati sprejete smernice in jih tudi v široki diskusiji ovrednotiti.

JOŽE ZAGOŽEN

Dejstvo je, da podatek ni 95, ampak celo 96 %, da je veljal za leto 70 odnosno 1971 in da ga iz tega vidika ne moremo objektivno vrednotiti. Poleg tega moramo upoštevati, da ni šlo vse samo v Ljubljano, ampak da imamo višje šole tudi v Kranju, Kopru, Velenju, Celju, in v prihodnosti tudi v Novem mestu itd.

Študentje menimo, da to ni bilo najbolje izbrano: obstajajo nekateri indikatorji, da bi, če bi za to vzeli daljši čas, bil odstotek gotovo boljši. Pri tem naj poudarim, da smo v Mariboru vse investicije v visoko šolstvo, zlasti za študentski standard, participirali z lastno udeležbo, medtem ko v Ljubljani ni bilo tako. Tam so vse investicije financirali iz proračuna. Po naši sodbi to ni najbolje in upamo, da se bo v prihodnje stanje spremenilo.

ZAKAJ V MARIBORU NI PRIŠLO DO VERTIKALNE POVEZAVE TRGOVSKIH PODJETIJ IN ZAKAJ NI PRIŠLO DO HORIZONTALNE

POVEZAVE MED TRGOVSKIMI PODJETJI IN MARIBORSKA INDUSTRIJA? ZELO VELIKO DOHODKA MARIBORSKE INDUSTRIJE ODTEKA PREKO TRGOVINE IZVEN MEJA MARIBORA. ALI BI LAHKO KDO ODGOVORIL, KAKO JE S TEM?

MILIVOJ RAIC

Jaz sam se temu vprašanju priključim, in bi vprašal, zakaj do tega ni prišlo. Vprašanje je namreč zelo upravičeno. Če pogledamo vzroke, ki so bili naštetji za zaostajanje Maribora (čeprav mi ni, da bi uporabil ta izraz), potem je bilo ugotovljeno, da je eden od osnovnih razlogov struktura gospodarstva, ki ga imamo v Mariboru. Ta struktura pa je takšna, da imamo skoraj 70 % proizvodnje in samo 30 % v neproizvodnji in v tem ima trgovina relativno majhen del. Medtem ko je v Ljubljani skoraj 50:50. Ob pogojih, ki so bili tu pojasnjeni, da je bila v preteklem obdobju trgovina, zlasti veletrgovina in pa zunanja trgovina, da so bile močno podprte z ukrepi tekoče ekonomske politike, je jasno, da je bil v tem eden od občitnih razlogov, da se Maribor ni mogel ustrezno razvijati in tudi vse raziskave kažejo, da je nenormalno, dima tako močna proizvodnja—sredina kakor je Maribor — tako slabo razvito trgovino. Dejstvo je, kar tudi raziskave kažejo, da letno plačamo do 10 milijard izvenmariborskim trgovskim organizacijam za usluge, ki nam jih storijo. To so dejstva.

Po drugi strani moramo reči, da so bili mnogi napori vloženi v to, da bi v trgovini prišlo do drugačne strukture, drugačne organiziranosti ter pogojev za hitrejši razvoj.

Napori za reorganizacijo trgovine so zelo dolgotrajni. Znano je, da so bili v Mariboru narejeni vsi mogoči poskusi za združevanje podjetij, ki naj bi povečali osebne in kadrovske ter poslovne potenciale, vendar do tega ni prišlo.

Menim, da so razlogi v glavnem subjektivnega značaja, predvsem zaradi kadrovskega problema v naših trgovskih organizacijah. Znani so podatki, kakšna je moč mariborske trgovine. Napravili smo izveček iz lanskega leta 30 najmočnejših trgovskih organizacij, za katere vemo, da predstavljajo približno 90 % slovenske trgovine. Ostalih 10 so pa manjše trgovinske organizacije. Od teh 30 jih ima 20 sedež v Ljubljani in obsegajo 78 % vsega obsega poslovanja. Celje ima 3 takšne organizacije in obsegajo 9 %, Maribor ima tudi tri, predstavlja pa samo 6 % udeležbe, razen tega pa so tu še 4 trgovske organizacije izven teh središč, to so Kranj, Postojna, Sežana in Gorica, ki obsegajo 7 % trgovine, ki je tu predstavljena.

Če računamo, da imamo v Mariboru 10 do 11 % celotnega dohodka slovenskega gospodarstva, vidimo, da smo približno na polovici tega, kar bi bilo logično s prisotnostjo ostalih gospodarskih panog. Problem, menim, da je na dlani. Verjetno velja eden od naših bodočih naporov temu, da poskušamo vendarle preko razprave in prepričevanja priti do tega, da bomo v Mariboru v stanju postaviti močnejšega trgovskega partnerja naši industriji.

Ravno danes sem bral o taki integraciji v Celju. Če pogledamo številke, ki so napisane, je približno tako, da je 1:8 (moč proizvodnje in moč trgovinske organizacije). Takšnega sorazmerja v Mariboru ne moremo napraviti, ker tako močne trgovinske organizacije nimamo.

V tem je tudi problem. Veliko sem se pogovarjal z našimi proizvodnimi organizacijami. V sedanjih mariborskih trgovskih podjetjih ne vidijo primerne partnerja za sodelovanje. To je potrebno objektivno povedati, ker je tako, če je prijetno ali ne.

Vem tudi, da so naše velike proizvodne organizacije na tem, da se dogovorijo z velikimi slovenskimi in jugoslovanskimi trgovskimi organizacijami za zelo ozke in dolgoročne pogodbe o sodelovanju. Potem bo delež mariborske trgovine v veletrgovini in zunanji trgovini obsojen na nadaljnje, upadanje in bo mariborska trgovina na koncu ostla trgovina detajlo, to se pravi prodaja blaga v trgovinah in blagovnicah za kar pa moramo priznati, da je na tem področju v Mariboru prišlo do določenega napredka, ki se kaže tudi v tem, da promet v naših trgovinah kljub splošno ugotovljeni stagnaciji kupne moči, še celo v tem tromesečju, narašča.

Vzrok je v tem, da se je povečal krog kupcev iz širše okolice. Samo to pa ni bistvo delovanja trgovine, od enega faktorja razvoja gospodarstva. To je samo kasiranje denarja od potrošnikov, in če se to ne obrne v korist gospodarskega razvoja (naj me poklicni ekonomisti popravijo, če ni tako), se mi zdi, da to ni tisto, kar od trgovine pričakujemo. Pričakujemo to, da se denar, ki se v malem prometu dobi, vloži v dejavnosti, ki so dejansko širšega gospodarskega značaja in tudi regionalnega značaja. Če poznamo kriterije, ki so potrebni za regionalno delovanje neke sredine, npr. Maribora, za razvoj trgovine in regionalno delovanje trgovine (ne drobno delovanje trgovine, ampak regionalno delovanje trgovine), ne smemo biti krivični in dajati vsega v en koš. Jasno je, da moramo razlikovati med eno in drugo organizacijo. Kakšne od teh trgovskih organizacij vendarle delujejo do neke mere regionalno, za nekatere pa moramo ugotoviti, da čedalje manj regionalno delujejo in se tudi ne zanimajo dovolj za uveljavljanje ustavnih dopolnil na področju vertikalne povezave med proizvodnjo, predelavo in trgovino. To so dejstva. Vzroki pa, menim, da ne morejo biti drugačni kot subjektivni. Stvari so bile že tolikokrat strokovno preštudirane, da, če je kje to, da študije niso več potrebne, je to na področju trgovine.

Lahko bi rekel le, da smo se večkrat zaleteli v te razprave, vendar pa smo bili precej spontano odbiti: češ, kaj se vmešavamo v stvari, ki so stvar podjetja. Cigav interes je delovanje gospodarske organizacije? V preteklem obdobju smo bili navajeni, da je interes gospodarske organizacije stvar samoupravljanja v gospodarski organizaciji, da naj se krajevne skupnosti in skupščina brigajo za splošne zadeve in med tema dvema kompleksoma ni bilo povezave. Menim, da ustavna dopolnila v bistvu postavljata ta odnos drugače in postavljajo nedeljivost samoupravljanja kot osoven princip z zahtevo, da se samoupravljanje tudi v delovnih organizacijah vključuje, kakor vse drugo, v samoupravljanje v širši družbeni skupnosti. Pod takimi pogoji bomo lahko bolj legitimirano vprašali, zakaj se v podjetju tako obnašajo. Do pred kratkim te možnosti nismo imeli.

ALI OBSTAJAJO IZRAZITI IN POMEMBNI SUBJEKTIVNI VZROKI STAGNACIJE MARIBORA? KATERI?

JANEZ STRNIŠA

Osebo sem prepričan, da so subjektivni razlogi najmočnejši, da pa je o njih zelo težko govoriti, ker zadevajo posamezne ljudi, konkretno — žive

ljudi. Na drugi strani pa, mislim, je to sploh tipično za vsa stara industrijska središča. To so stare strukture, navajene določenega načina gledanja, razmišljanja; zaprte v svoje kroge, še posebej, ker ni pretoka kadrov. S tem nastopi nevarnost, da se ustoličijo sredine, ki niso več dojemljive za nove ideje. Menim, da je to tudi eden izmed razlogov za stagnacijo Maribora.

Napisati recepte, kako to premagati, na kakšen način vse to spremeniti, je težko, kljub temu, da imamo v kadrovskih prijemih dovolj instrumentov, da bi to dosegli. Žal pa smo te institucije spremenili v nekakšne politične instrumente, ki imajo vsled tega že nekak negativen prizvok. Morali bi jih sprejeti kot normalen princip menjave kadrov.

In drugo, da smo nekatere institute, kot je reelekcija, interpretirali v praksi tako, da tisti, ki je postavljen pred dejstvo, da bo reelektiran, smatra, da mu je s tem dana nezaupnica. Normalno je, da se nato človek brani na vse mogoče načine, da lahko ostane. Tako nikakor ni prišlo do normalne kadrovske menjave, da bi sposobnejši, mlajši ljudje prihajali na bolj odgovorna mesta. Tako so kadri odhajali. Danes imamo 55 % kadrov z visoko strokovno izobrazbo v Ljubljani. To ni odraz samo splošnega gospodarskega stanja, pač pa tudi odraz tega, ker se je bilo nemogoče uveljavljati v določenih sredinah. To ni le slučaj, ampak eden od pomembnih razlogov za stagnantne pojave.

MARIBOR DRVI V PROMETNO OSAMITEV. ZAKAJ ZAVLAČEVANJE Z LETALIŠČEM? KAKO NAPREDUJE?

MILIVOJ RAIČ

Menim, da vprašanje ni čisto logično oziroma sodobno zastavljeno, ker je bil Maribor prometno bolj osamljen, kot je danes in kot bo jutri, pred časom. Dejstvo je, da je Maribor izredno navezan na celo jugoslovansko tržišče s svojim gospodarstvom in da mu po drugi strani obmejna lega omogoča ugodno posredovanje zvez med Jugoslavijo in svetom. Dejstvo je tudi, da leži na eni od najbolj pomembnih prometnih točk, ki se posebno v zadnjem času vedno bolj izoblikujejo v vsej Evropi, na tej znani prečni magistrali.

Temu nasprotno pa je dejstvo, da je pred leti bila situacija dejansko skoraj brezizgledna; vemo, da smo se dolga leta zastonj borili za cestno povezavo z Ljubljano, z Zagrebom, da je še železniška povezava na isti ravni kot, pravimo, za časa „Franca Jožefa“ in da je bilo letališče samo daljni sen nekaterih entuziastov.

Menim pa, da je bil v zadnjem času prav na tem področju storjen velik napredek. Vidimo, da je v gradnji avtocesta, zgrajena je bila pol avtocesta od Ptujja preko Macla in Krapine v Zagreb. Ta cesta nas je Zagrebu priljubila na 106 km. Pred kratkim pa smo brali, da je elektrifikacija železnice prišla do Ponikve.

Kakorkoli smo nezadovoljni z napredovanjem teh del in kakorkoli smo nezadovoljni z uspehi, moramo le ugotoviti, da je na tem področju precej narejenega in da smo pred tem, da se naše zveze z zaledjem dobro popravijo. S tem v zvezi pa bo seveda zelo pomembna zveza od Hoč do državne meje in skrajno aktualna je tudi povezava od Ponikve do državne meje. Vemo, da so Avstrijci lansko leto odprli modernizirano železnico, ki je že na državni meji. In na dolgi progi skozi celo Evropo je proga od Šentilja do Ponikve zamašek, ki zadržuje železniški promet. Tako, da je naša skupna dolžnost, da se borimo za to, da bo tudi ta zadnji košček železnice čimprej dokončan. Žal

pa smo zopet prišli v obdobje stabilizacije, ko sredstev primanjkuje dejansko na vseh frontah.

Boriti se moramo tudi za to, da bo priključek, od Hoč do meje čimprej zgrajen in da bo povezava iz Maribora do Ptujja tudi ustrezno rekonstruirana, če že ne zgrajena na novo. To je program, s katerim Maribor nastopa pred slovenskimi železnicami in pred cestno skupnostjo.

Letališče ni lahek objekt. To je infrastrukturni objekt, ki je prvič zelo drag, drugič pa ima praviloma eno desetletje izgubo v svojem poslovanju. Zato je to objekt, ki ni lahek za sredino, ki ga gradi. Trenutno je situacija takšna, da je bilo s strani občine Maribor vloženo precej denarja v to, da smo pripeljali projekt in vse priprave „tik pred zdajci“. Prva faza izgradnje bi stala okoli 6 milijard st. din. To se deli deloma v sredstva, ki bi jih prispevala zveza, to je oprema z letališkimi napravami; drugi del naj bi ga prispevala republika, to je izgradnja vzletišča in tistega, kar neposredno sodi k temu. Tretji del, ki ga mora letališko podjetje prevzeti, je letališka zgradba in nato celotna infrastruktura. Ta zadnji del predstavlja približno 20 %. Lahko si zračunate, koliko je to za Maribor. Znano je, da smo prišli z našim letališčem v petletni plan razvoja naše republike in da je to bilo pred dnevi tudi potrjeno na Izvršnem svetu, v državnem vlogu, da se postavi Maribor kot sekundarno letališče, to se pravi kot letališče, ki ima celinski domet, ne pa medcelinski domet. Trenutno se rešuje vprašanje financiranja. Dogovarjamo se z letališkim podjetjem Brnik, da bi se angažiralo s tistimi sredstvi, ki jih mora prispevati letališko podjetje. Pogovori so v teku, principialna soglasnost je tu, in prihodnji meseci bodo pokazali, kakšni bodo rezultati. Letališko podjetje pa zahteva določene garancije, ki jih bo morala dati občina Maribor, in to je prevzete izgube v prvih petih letih, ki bo nastala s podjetjem letališča Maribor.

Po drugi strani se vodijo pogajanja na republiški ravni, da bi republika sofinancirala infrastrukturo mariborskega letališča, kljub temu, da je bilo sprejeto stališče, da tega ne bo več financirala. To je prav tako vprašanje prihodnjih petih mesecev. Menim, da so priprave tako daleč, kot še niso bile nikoli v zgodovini Maribora. Takšna je sedaj trenutna situacija, upamo, da bomo skozi zadnje ovire prišli in da bomo prihodnje leto spomladi začeli graditi letališče.

JOŽE ZAGOŽEN

Opozoril bi samo še na eno stvar. Na vprašanje, ki si ga je tribuna zastavila, še nismo dobili pravega odgovora. Opozoril bi na moment, ki je na prvi pogled nevažen, morda pa je celo bistven. Dejstvo je, da so v povojnem obdobju pri nas, v Sloveniji, tretirali Ljubljano za ilegalno, Maribor pa je bil „nemčurski“ ipd. In prav ti vzroki, ki so imeli korenine še v vojnih razmerah, so bili čestokrat odločilni pri ocenjevanju, koliko v center in koliko v provinco. To je eno. Za stanje gospodarstva v Mariboru vemo, da ni rožnato, da so osebni dohodki dokaj nizki in da tudi v tej smeri ni prave perspektive. Tu so velika podjetja kot so Metalna, MTT, Baje ima Metalna za naslednje leto zelo malo naročil, čeprav je po naravi svojega dela takšna, da porabi precej časa za konstruiranje in porabo tehnoloških postopkov za izdelavo produktov.

Dalje je tu MTT, ki ji nekoliko uspeva izklopavati se iz krize, vendar je njena usoda še vedno nejasna. TAM tudi ne kaže poleta, kot bi ga bilo pričakovati. Omenili smo zlasti troje osnovnih vzrokov. To so kadrovski, prometni in pa položaj, v katerem je Maribor veskozi bil. Predlagam, da bi poskusili odgovoriti na to, doklej bo Maribor zaostajal, kakšne so perspektive. Slišali smo, da visoke šole dajejo kadre; kakšna je možnost, da bi se ti kadri obdržali tu, kakšna je stanovanjska politika?

Panorama sodobne slovenske poezije

ua

prevedel dr. MATE ŠIMUNDIČ

Koliko pravzaprav pomeni Slovenija v jugoslovanskem kulturnem prostoru? Najverjetneje toliko, koliko jo na hrvatsko-srbskem in na drugih govornih področjih poznajo, koliko je v njihovem kulturnem življenju prisoten tudi delež slovenskih umetniških ustvarjalcev.

V titograjski reviji za književnost in kulturo STVARANJE, št. 6, 1973, je na dvanajstih straneh izšla Panorama sodobne slovenske poezije, ki jo tokrat predstavljajo: Edvard Koebek, Kajetan Kovič, Lojze Krakar, Ivan Minati, Dane Zajc, Gregor Strniša, Vladimir Gajšek, Tomaž Šalamun in Marijan Kramberger.

Panorama sodobne slovenske poezije, ki jo je prevedel doktor Mate Šimundič, je odsvit sodobnih valovanj v slovenski poeziji, odsvit literarnih tendenc ustvarjalcev v pričujočem trenutku. Kot taka je Panorama sodobne slovenske poezije velik korak slovenske pesniške ustvarjalnosti v jugoslovanski prostor, zato jo lahko samo pozdravljamo.

V jugoslovanskih literarnih revijah zadnjih nekaj let lahko vztrajno zasledujemo umetniško potenco slovenskih avtorjev, katerih dela prav tako vztrajno prevaja dr. Mate Šimundič. V že omenjeni reviji je v številkah 1, 2 in

9 objavljena poezija Toneta Kuntnerja s spremno besedo o avtorju in Kamniti jezdec ter druge pesmi Franceta Filipiča.

V časopisu za književnost, umetnost, kulturo in družbena vprašanja REVIIJA, ki jo izdaja Matica hrvatska, smo lahko v letih 1969, 1970 in 1971 spremljali umetniško prizadevanje v poeziji Ivana Minatića, v prozi Pavleta Zidarja in v pesmih Alenke Glazerjeve.

Sodobno slovensko poezijo, ki jo v hrvatsko-srbski jezik dr. Mate Šimundič prevaja neprekinjeno že nekaj let, lahko zasledujemo še v literarnih revijah kot so: DUBROVNIK, časopis za književnost, umetnost, znanost in družbena vprašanja; VIDIK, časopis mladih za književnost, umetnost in sodobne probleme, ki izhaja v Splitu; sarajevski ŽIVOT; ZADARSKA REVIIJA; revija PUTEVI, ki izhaja v Banja Luki; reški KAMOV; titograjski mesečnik OVDJE; požeška revija TRAZENJA in mesečnik oddelka za sodobno književnost pri Jugoslovanski akademiji za znanost in umetnost FORUM.

Posebej bi kazalo še poudariti splitske MOGUČNOSTI, revijo za književnost, umetnost in kulturne probleme, zlasti deveto številko leta 1970, ki je tematska in jo je uredil dr. Šimundič. V tej številki je podan najboljše prikaz slovenske literarne ustvarjalnosti avtorjev: Lojzeta Kovačiča, Ivanke Hergold, Antona Ingoliča, Saša Vuge, Albina Šivica, Pavleta Zidarja, Kristine Brenkove, Ele Peroci, Svetlane Makarovič, Janka Kosa in Tarasa Kermaunerja.

Dr. Mate Šimundič je nedvomno eden najplodnejših prevajalcev slovenske poezije za hrvatsko-srbsko govorno področje, omeniti pa velja tudi njegove prevode iz poljščine v slovenski jezik in prevode drugih jugoslovanskih ustvarjalcev v slovenščino.

EDVARD PUKŠIČ

(nadaljevanje)

Poročilo in statistični podatki o kulturni dejavnosti v mariborski občini za leto 1972

V prvem delu, objavljenem v 8. št. Katedre, sem podal nekaj splošnih misli s področja kulturne dejavnosti in umetniškega ustvarjanja, ki je povezan s to dejavnostjo. Danes bi spregovoril o konkretnem položaju mariborske kulturne dejavnosti, kot se ta kaže v statističnih podatkih in poročilih o uresničitvi programa, zastavljenega za leto 1972.

Ker so bila finančna sredstva manjša, kakor je bilo prvotno predvideno, je bila dejavnost na mariborskem kulturnem področju nekoliko okrnjena.

DRAMA SNG V MARIBORU

Mariborsko gledališče je realiziralo svoj program in izvedlo na velikem odru šest del za odrasle in eno mladinsko delo. Iz prejšnje sezone pa je bilo ponovljenih šest dramskih del. Na malem odru so uprizorili tri dramska dela. Vsega skupaj je bilo 193 predstav, katere je obiskalo 67.753 gledalcev. Program je bil presežen za 13 uprizoritev.

Izvršilni odbor in komisija sta ugotovila, da je drama SNG Maribor uspešno realizirala svoj program na več ravneh:

– repertoarni lok je upošteval sociološko strukturo obiskovalcev drame in področja, na katerem drama deluje;

– gledališko izraznih je bilo v repertoarju tako na velikem kot na malem odru več del, ki so zahtevala raznoliko stilno govorico vse od realistično naturalistične (Maksim Gorki: Na dnu) prek surrealistične pa tja do sodobne (Mire Stefanac: Večna lovišča, Pavel Kohout: Avgust, avgust);

– tudi po žanru je bila repertoarna podoba raznolika (od realistične drame prek satirične komedije do miselno izpovedne drame). (Iz priloge 3. seje skupščine kulturne skupnosti Maribor v letu 1973.)

MARIBORSKA OPERA

Tudi opera je s 115 prireditvami realizirala zastavljeni program. Opernih predstav je bilo 106, to je za šest več, kot je bilo predvideno. Realizirala pa ni svoje koncertne dejavnosti. Bilo je devet koncertnih prireditev, to pa je za 6 manj od predvidenega števila. Dve predstavi sta bili realizirani na gostovanju, in sicer v Osijeku in Splitu. Prireditve je obiskalo 48.058 občanov.

Zanimivo je, da je uvrstila opera v svoj program tudi dela domačih avtorjev (Foerster: Gorenjski slavček in Cipci; Dundo Maroje) in dela sodobnejše glasbene literature (Pro-

kofjev: Romeo in Julija, Martinu: Zenitev in Orff: Premetenka).

KONCERTNA POSLOVALNICA – GLASBENA MLADINA

Od načrtovanih koncertov jih je bilo izvedenih 14, manjkal je koncert mariborskega opernega orkestra. Koncerte je obiskalo 10.281 obiskovalcev, od tega je bilo 3575 mladih.

Lahko zapišemo, da postaja v Mariboru zanimanje za koncerte vse večje. Predvsem je razveseljivo, da jih obiskuje vedno večje število mladih. Prav gotovo je eden najvidnejših vzrokov za to povečano zanimanje v visoki kvaliteti koncertnih prireditev.

COLLEGIUM MUSICUM

C. M. je kvalitetno koncertno združenje. Zanj je značilno, da ustvarja v težkih pogojih, vendar upamo, da bo nekoč postalo široko priznано mariborsko koncertno telo.

MARIBORSKA KNJIŽNICA

Mariborska knjižnica je v letu 1972 s svojimi 11 organizacijskimi enotami, oddelki in pridruženimi enotami izposodila v oddelkih za odrasle bralce 366.039 knjižnih enot 135.782 bralcev, kar pomeni, da se je izposoja knjig v primerjavi z letom 1971 povečala za 19,3 %. Število bralcev pa se je povečalo za 21 %. Občutnejši porast tako pri izposoji gradiva kot pri obisku bralcev je zaznati v Pionirski

knjižnici. Čitalnico je obiskalo 8.600 bralcev. Knjižnica je pridobila v letu 1972 skupno 8.405 knjižnih novitet ter je bila naročena na 208 revij.

MEDNARODNO LETO KNJIGE

V mednarodnem letu knjige je bila formirana posebna komisija Knjiga-bralec, ki je vodila in usmerjala akcije v mednarodnem letu knjige. Za izvedbo teh akcij je Kulturna skupnost v Mariboru namenila 80.000 dinarjev. Komisiji je predsedoval tov. Bruno Hartman. Komisija je izdelala po načrtu UNESCO celotni delovni program. Ena pomembnejših prireditev je bila proslava ob stoletnici Društva slovenskih pisateljev, na kateri je sodelovalo osem Prešernovih nagajencev: Janko Glazer, Miško Kranjec, Kajetan Kovič, France Forstnerič, Rudi Seligo, Edvard Kocbek, Anton Ingolič in Peter Božič. Slovesni nagovor je imela Mira Miheličeva.

Založba Obzorja je v mednarodnem letu knjige še stopnjevala svojo zavzetost za izdajanje domačih del; izšlo je 76 domačih del, med njimi 12 dramskih, 17 proznih, 12 pesniških, dve esejistični in 13 znanstvenih oziroma strokovnih. Njihovo izdajo je omogočila z internoto dotacijo 1.649.400 din.

(Iz priloge 3. seje skupščine kulturne skupnosti Maribor za leto 1973.)

Zbral in komentiral Adrian Grizold

(se nadaljuje)

Upravičeno neeksperimentiranje . . .

Pesnitev mariborskega literata Žarka Goloba je igralska skupina MKUD „Dr. Franjo Crnek“ s I. gimnazije v svojem odrsko izraznem hotenju predstavila „avdiovizualno“, kot so sami povedali. Ta izraz jih torej ne veže, kot bi temu dejali, na neko točno določljivo formo predstavljanja: s tem so si po našem mnenju delo olajšali, vendar tega ne kaže okarakterizirati kot preračunljivo dejanje, težeče k temu, da jih naslov „forme“ postavitev opraviči, oz. osvobodi pomislekov k staremu (toda: le kaj naj označimo kot staro in kaj kot našim letom lastno) zatekajočih se ljudi. Izraz je širok, daje velike možnosti razmišljanja, zato ni nujno, da kdorkoli ta mnenja obravnava kot edina zveličavna . . .

Barilagovo knjigo pesnika Žarka Goloba so gimnazijci postavili, rekli bi, ustvarjalno: obogatili so Golobovo poezijo z njo dopolnjujočo Tomaža Šalamuna iz knjige Bela Itaka. Srečali smo se s pesnimi sedemdesetih let našega stoletja – že zaradi tega nas pritegnejo. V njih je vpliv današnjega skorumpiranega, trivialnosti polnega, na malomestno miselnost računajočeta in s tem okoriščajočega se sveta tako jasen, da jih moramo vzeti za „svoje“, vplivajo na nas, mislimo o njih.

Režiser predstave prof. Marjan Remec se je znal izogniti iskanju „nečesa novega“, s tem mislim eksperimentu, dandanes v številnih mladih glavah pod nujno prezentni obliki gledališkega dela. Toda – kdo je bil Sofoklej, Aristofan, kdo Moliere in kaj je Shakespeareov genij, kako je pisal Brecht – to mladi gledališki reformatorji resnično ne vedo. Še malo se pomudijo pri tem: na

vprašanje, ali torej eksperiment je potreben, dajem skromno misel, da nedvomno je. Snujejo ga naj gledališča, ki bodo pri vsem tem prepričana, da ni že kakšen Oliver v Angliji ali pa, denimo, Stanislavski v Rusiji pred nekaj leti počel isto, seveda mnogo kvalitetejše.

Pri vsem tem je prišel do izraza režiserjev talent, idejno opravičenemu odrskemu gibanju pa so žal stale ob strani sicer neznatne nejasnosti: morda bi kazalo predgovor posneti na magnetovonski trak in ga predvajati publiko pred samo predstavo, namesto da mož z mikrofonom v roki, v temi, z osvetljenim trupom (le kaj je bilo narobe z njegovim obrazom, da niso osvetlili še glave?), z Barigalom ob svojem vznožju prolog v nas nerazumljivo diha? Iskal sem zvezo med njim in Barigalom ob njegovem vznožju, pa je nisem našel.

Potem je tu napaka v podajanju besedila: če korakam v globino odra s hrbtom obrnjenim proti publiko, bom ali pomaknil glavo na stran, da bo moja misel prišla do malce naglušne starke v zadnji vrsti, ali pa bom z obrazom, obrnjenim od publike, toliko glasneje in RAZLOČNEJE govoril, da me bo babica slišala. To naj Jasna Brodarič in Darja Štandeker pri bodočih nastopih popravita.

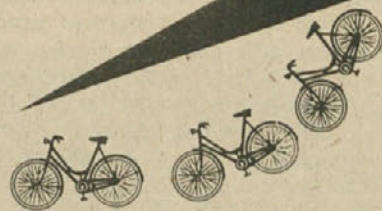
Sicer pa sta igralki (nasotpili sta samo ti dve) uspeli zbrano pripeljati predstavo do konca. Ko je režiser nekeje v začetku druge polovice vključil v koncept posrečeno, za publiko neke vrste oddahnjujočo zamisel, popolno luč v dvorani (predstava traja več kot 70 minut – težko ji je kontinuirano koncentrirano slediti, ker smo pač ljudje), smo videli uspešno ironično prikazovanje „naših mladih (?) neumnosti“ . . .

Scenska zamisel je bila izredna: ker scene sploh ni bilo. Vsaka šara, privlečena na oder, ne bi ničesar obogatila, utegnila bi le odvrniti gledalčevo pozornost od osnovne izročitve predstave – poezije. Glasbo je verjetno izbral poznavalec, zato o tem ne bom pisal, prav tako fotografijo.

VLADO NOVAK

FOR A UNIVERSITY THE SERVICE OF THE PEOPLE INTERNATIONAL DAY OF SOLIDARITY

Vedno številnejši so glasovi, ki trde, da relacija gledališče-občan ni docela jasno opredeljena, da noben od teh dveh faktorjev ne ve zagotovo, kje je njegovo mesto v strukturi drugega in kakšne so njegove možnosti glede na dopolnjevanje, oblikovanje drugega.

Družbeni razvoj v naši skupnosti ne nakazuje pozitivnega odgovora na vprašanje o medsebojni vzročnosti gibanj znotraj te relacije, nasprotno, prihajamo do ugotovitev, da so odnosi vplivanja čedalje bolj odtujeni.

Gledališče, naj bo imenovano in opredeljeno tako ali drugače, bi moralo biti vir, posrednik in hkrati sprejemalec, potrošnik kulturnega dogajanja, delin kulturnih, estetsko in moralno dvignjenih vsebin družbene zavesti, vendar je gledališče kot tako odtujeno družbenemu dogajanju, katerega integralni del je pravzaprav kultura v splošnem pomenu besede. Govorimo lahko torej o odtujenosti gledališča od občana, po subjektivnem mnenju primarne celice družbe, od skupnosti občanov, od družbene skupnosti.

Vsekakor pa je paradoksalno to, da je te odtujitve krivo gibanje v družbi sami in da je ta alienacija posledica predvsem globljih družbenih vzrokov. Znotraj gledališča in v odnosu gledališča do družbe je prišlo do trenj in vznikanja negativnih pojavov, ki se zrcalijo zlasti v bitki, ki se bije med samoupravljanjem in nesamoupravnimi tendencami.

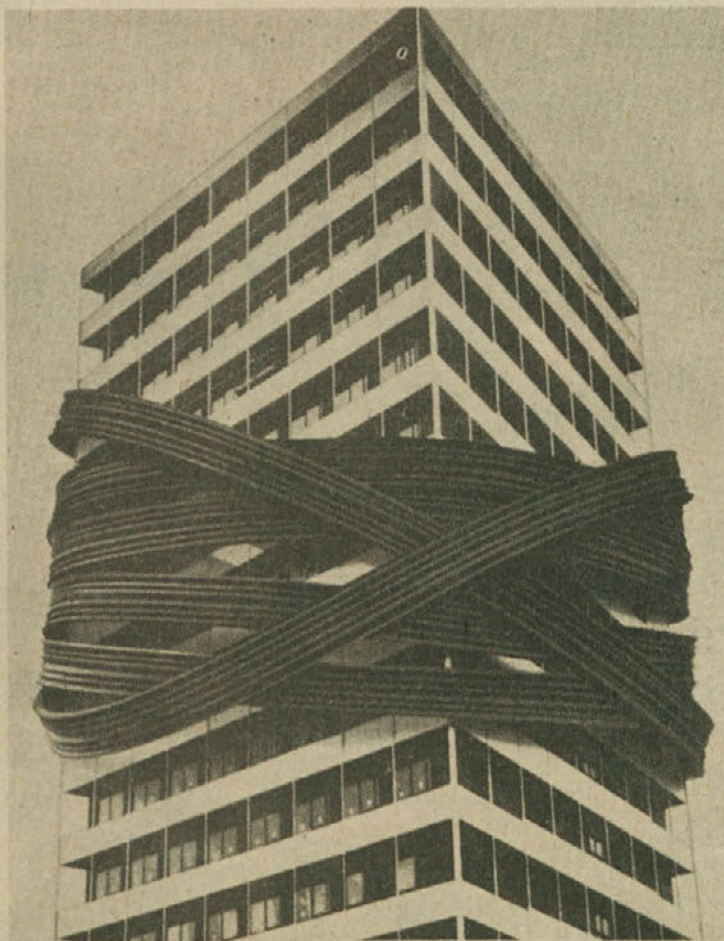
Ta napetost je povzročala oddaljevanje kulturnih ustanov in njihovih delavcev od ljudstva, prav tako pa pojava samovolje, zasebnitva, klikaštva, malomeščanskega elitizma in vsakršnega politikanstva tudi na kulturnem področju.

Naša družbena usmeritev v svojih koreninah še ni močna. Skupna ideologija, ki naj povezuje vse sloje družbe v trdo celoto, še ni last vseh

Gledališče in družba

družbenih stratumov. Ob znani slabosti organiziranih političnih sil v družbi in kulturnih ustanovah so ti

vzroki, mislim predvsem na nesamoupravne težnje skupno z malomeščanskim elitizmom, povzročili idej-

no neenotnost tudi med naprednimi ljudmi in komunisti v Talijinih hramih. Do tovrstne neenotnosti je prišlo (vzrokov je mnogo, očrtati bom skušal samo to) tudi zaradi položaja kulturnega ustvarjalca, denimo - literarnega ustvarjalca.

Odnos med političnim stališčem pisca in literarnim vrednotenjem njegovega dela je tema, o kateri bi veljalo razpravljati. Nekje je bilo poudarjeno, da ne bi smeli biti v dilemi, ali je v današnjem trenutku svoboda umetniškega ustvarjanja ali ne, ne bi si pa smeli zapirati oči pred dejstvom, da se ta svoboda zlorablja tudi v smotre in cilje, ki nimajo z umetnostjo nobene zveze.

O svobodi ali o nesvobodi umetniškega ustvarjanja bi bilo težko govoriti, odvisno od tega, kakšno definicijo svobode sprejemamo, znova pa lahko poudarim to, da dogmatizem in zlasti forsiranje dogmatizma ne more biti prava smernica za ustvarjalsko svobodo. V prejšnji Katedri sem zapisal, da ukrepi, kot smo jih bili priča pri Plastičnem Jezusu, ne bi smeli biti izhod iz kaosa, ki smo si ga s svojo nedoslednostjo sami skušali, in da moramo očistiti jedro, iz katerega izhajajo nesamoupravne težnje.

Tudi na področju gledališke ustvarjalnosti smo bili priča nesprejemljivim idejno-političnim izročilom gledaliških del, v katerih so postavljene v fokus nekatere konfliktna situacije ter družbeni problemi, ki po načinu obravnavanja sodijo v toliko opevani „črni val“.

Takšni pojavi so lahko vzrok, lahko pa tudi posledica družbenega stanja, posledica ali vzrok trenutnih kulturnih tokov tudi v naših gledališčih. Prizadevati bi si morali, da bi našli skupno pot, po kateri bi stopili gledališčniki in potrošniki gledaliških del in predstav; morali bi se pogovoriti o organiziranem sodelovanju občanov ter gledališč.

EDVARD PUKSIC

Praznik Wrrroom

TEODOR LORENČIČ

Umiral sem v pivnici ob svojem litru vina in bil je praznik. Vino me je pekoče prevzemalo – zunaj so visele zastave, po cestah so se sprehajali ljudje. Povečini so bili to delavci. V očeh se jim je videl napor preperelih dni ob strojih, le da je ta preperelost bila tako močna, da je ostajala prisotna tudi v prazniku. Imeli so boleče nabrekle zenice, kakor da bodo vsak čas počile.

Hodili so v restavracije na večerje – izbirali so najboljše med njimi – končno: bil je praznik. Ker pa to pri njih ni bilo v navadi, je vse skupaj vzbujało občutek obreda. Praznik je bil tudi v njihovi jedi, oziroma bolj v načinu. Bil je vsepovsod navzoč – prisoten kot mora. Le kako je možno, da se nekaj – pa naj si bo karkoli – lahko tako globoko vleže v zavest ali samo v podzavest ljudi. Medtem ko moja ljubica spi z nekom, ki ga ne poznam – nemara počne to zaradi praznika.

Čakal sem na čudež, ki bi uničil tisto prazničnost. Da bi vzel prazničnost vsem tistim grizljajem, ki jih ženske tako previdno – zavedajoč se vznemirljivosti, ki jo razpošiljajo naokoli – dajejo v usta in se jim pri tem zasvetijo lepi zobje, še vroči od ljubezni. V njihovih gibih je bila neka lepota – zavedna ali nezavedna – vseeno je, bila je lepota, ki je dopuščala neizmernost asociacij in pri moških so bile najverjetneje najpogostejše asociacije na objem, na mehko zlitje obeh rok s telesom, in obžalovali so, da to ni bilo njihovo telo. Spoznal sem dvojno odprtost žensk, ki so znale uživati v restavraciji prav tako kot v ljubezni.

Lepo je gledati žensko, ko jemlje košček kruha v usta – v telo je poželjivo napeta, poželjivost je predvsem v pregubi sedenja. Ženske so me vedno spominjale na smrt – tako neizporsno je trpela v njihovih očeh. Vendar sem tisto trpljenje v očeh opazil šele potem, ko sem z očmi zadostil prvi poželjivosti.

Pil sem svoje vino z namenom, da bi uničil prazničnost. Ženske, moške pa tudi otroci so me čudno gledali, kako sem užival in sam sedel ob litru vina. Nedvomno so me moške otrokom dajali za slab vzgled. Toda pogledi so se razlikovali. V pogledih žensk je bilo nekaj več naklonjenosti in toplote, da, pri nekaterih je vse

skupaj prešlo v vznemirjenost, vendar so vse pokvarili moške, ki so sedeli ob njih s svojo strogo zapetostjo moške nadvlade. Odkar vem za ženske, si želim, da bi se uprle. To bi lahko storile na kak praznik.

Potem nisem več prenesel vzdušja v tisti pivnici. Vino je bilo izpito in jaz močno pijan. Stopil sem ven, med hiše. Ceste so bile polne ljudi in zastav. Praznik! Ni me motil praznik kot tak, ampak vzdušje. Srečal sem nekaj znancev, ki so se me izognili, ker se je nemara že od daleč videlo, da sem pijan. Ne vem, zakaj sem stopil ven, mogoče sem tako hotel ubežati prazničnosti, dasi bi lahko pričakoval, da bo zunaj še huje. Grozno je hoditi sam med ljudmi, ki se ljubijo.

Zaneslo me je v manjši park sredi mesta in sedel sem na klopi. Zdi se mi, da sem takrat počel vse samo zato, da bi ubežal prazničnosti vzdušju. Tam na klopi bi mi bilo že skoraj uspelo, ko sta prišla mimo zaljubljenca. Oddajala sta fluid, ki so ga ptice prignale do mojih nosnic. Da, oddajala sta fluid, ki me je dražil, namreč čutil sem, kako bosta še ta večer jemala med svoji telesi in duši isti zrak, isti nemir, isto smrt. Dražilo me je – jaz bom umiral sam – s peklensko bolečino, da nisem ubežal prazničnosti.

Nekaj vendar moram storiti! Moram se upreti! Kako? Odločil sem se in odšel sem k ženski, ki me je pred letom dni ljubila. Toda kje jo naj najdem? Ali še stanuje na drugi strani reke?

Vstal sem in odšel na drugo stran reke. Potem sem oprt na zid cerkve Sv. Magdalene izburhal nemoč in žalost. Kako prijetno je, ko poneha napenjanje v trebuhu, prsih in grlu – ostane samo neprijeten okus, ki kakor prilepljen vztraja v ustih.

Ustavil sem se pred veliko svetlo zgradbo – za okvirom okna moje ženske je trpela luč.

Vprašala me je: „Kaj te boli, človek?“

„Praznik“, sem odgovoril.

Pogledala me je in odgovorila: „Sam si v tej bolečini!“ Poljubil sem jo na velike, žalostne in pepelno sive oči ter odšel.

Drugo jutro sem se prebudil v svoji sobi in v kotu je igral radio. Napovedali so poročila:

„Včeraj, na prvi maj, svetovni praznik dela, so delavci javnega prometa v Angliji stavkali!“

Nisem bil sam v bolečini, ženska!

S POTI PO SLOVENSKI KOROŠKI V AVSTRIJI

„Pravijo, da naše Koroške ni več, da se je združila. To bomo videli, ali naše Koroške res ni več. Popotno palico bomo vzeli in bomo šli iskati naš narod. Treba je žilavo iskati, treba je imeti/neupogljiv tilnik in treba je mehko prislunhiti stokanju zvona v lini...“

Tako je napisal Florian Lipusch ob izdaji prve številke koroške literarne revije Mladje. Njegove besede sem imela v mislih, ko smo študentje slavističnega oddelka pedagoške akademije v Mariboru v začetku junija obiskali Koroško in prislunhili utripu življenja naših zamejskih rojakov. Lipusch ima prav: koroški Slovenci so še razkropljeni po karantanskih grapah, vrhovih in dolinah, in če natanko prislunheš, potem zveš, da še „marnvajo po svojenje“.

Prvi dan smo si pod vodstvom profesorja Messnerja, znanega koroškega literarnega ustvarjalca in zavednega Slovenca, ogledali Podjuno. Bili smo prijetno presenečeni, ko nam je na začetku našega popotovanja v Dobu, njegovi rojstni vasi, izročil v poklon pesem, ki govori o žalostni usodi koroških Slovencev. Šele tedaj je marsikateri med nami prvič resnično občutil, kako težko je biti Slovenec v tistih krajih. V Podjuni smo si ogledali več slovenskih vasi in kulturnih znamenitosti, med katerimi naj omenim samo nekatere: Djekše, to je majhna vasica pod planino Svinjo, kjer smo si ogledali osnovno šolo in cerkev, v Št. Rupercu smo obiskali spomenik žrtvam fašizma, v Dobri vasi smo se spomnili na mučenje Hudabivške Mete, v Globasnici pa nas je prijazno sprejel profesor Jožko Hutter in nas seznanil s kulturnim življenjem v njihovi vasi, ki velja še danes za najbolj slovensko vas na Koroškem. Tu je bilo leta 1903 ustanovljeno slovensko-katoliško prosvetno društvo, ki je letos praznovalo sedemdeset let organiziranega kulturnega dela in narodno-vzgojnega vpliva na rodote desetletij. Tudi danes je globaško društvo še enako aktivno. Ob proslavi sedemdesetletnice prosvetnega društva so v Globasnici odkrili spomenik slovenskemu ljudskemu pesniku Lesičjeku, čigar pesem je bila najnežnejša vez, ki je povezovala Podjuno z Rožem, Meziško in Ziljsko dolino.

Partizanski grobovi v Železni Kapli so nas zopet opomnili, da so se tudi tu partizani tolkli proti okupatorju. Še bolj pretresljiv za nas pa je bil obisk v Selah, kjer so med vojno obglavili trinajst partizanov, cela vrsta pa jih je bila tedaj obsojena na več let ječe, ker so pomagali prvim partizanom.

V Celovcu smo se še istega dne sestali z dijaki in profesorji slovenske gimnazije. Kaj so nam povedali? Da imajo velike probleme s prostori, saj že deset let, torej že odkar gimnazija obstaja, gostujejo v prostorih nemške klasične gimnazije. Gradnja nove gimnazije naglo napreduje in vsi upajo, da se bodo lahko kmalu preselili v nove prostore. Kljub zatiranju slovenske narodne manjšine na Koroškem, je število dijakov na slovenski gimnaziji zavidljivo; približno štiristo jih je, kar priča, da slovenska narodna zavest na Koroškem še le ni ugasnila.

Po ogledu samostana v Vetrinju smo se naslednjega dne povzpeli na Krofasto goro in si z razglednega stolpa ogledali Rož. Od tam je bilo videti velik del Koroške kot na izbočenem zemljevidu. Pred nami se je razprostirala gladina Vrbskega jezera, ki je obdano z zelenimi goricami in hribi. Ob severnem bregu so nekoč stale slovenske vasi: Vrba, Poreče, Kriva vrba. Danes je ves ta breg eno samo moderno letovišče: slovenska beseda je tod izumrla. Južni del jezera je manj razčlenjen in ni tako gosto naseljen kot severni. Pozornost pritegne Otok, danes polotok, ki kot jeziček moli v jezero. Tu je bilo nekoč versko središče za pokristjanjevanje Slovencev. Da, Koroška je zibelka slovenstva. Tu so bili okoli devetega stoletja zapisani brižinski spomeniki, tu so ustoličevali koroške vojvode v slovenskem jeziku. Slovenščino je ljudstvo z veliko ljubeznijo ohranjalo v svoji govorici, v pesmih in pripovedkah. Za to imata velike zasluge ljudska pesnika Drabosnjak iz Roža in Lesičjek iz Podjune. Ljudje, ki smo jih srečavali, so se radi spominjali Drabosnjakovih pasionov in Lesičjekovih verzov. Njun spomin med njimi je še živ, le mi smo jih skoraj pozabili.

Koroška nam je dala celo vrsto učenih mož. Živeli in delali so v Celovcu, zato je bil Celovec v devetnajstem stoletju sedež slovenske kulture. Tu je živel in ustvarjal Anton Janežič, ki ima velike zasluge za slovenski jezik. Andrej Einspiller je ustanovil celo vrsto slovenskih listov: Slovenijo, Slovenca, Mir. Njegova zamisel je bila tudi Mohorjeva družba.

Obiskali smo Leše, kjer se je rodil Anton Janežič. Na stranski steni njegove rojstne hiše, ki je deloma prekrita z zelenjem, je vzidana spominska plošča. Na tej domačiji še danes živi in kmetuje Janežičev pravnuk. Sprejel nas je po starem koroškem običaju: ponudil nam je kruha in pijače. Z nami se je odpeljal do vasi Svatne, kjer smo si ogledali prizorišče Miklove Zale. Domačiji Mikl in Serajnik, kjer sta bila doma Zala in Mirko, še stojita. Korošci se s ponosom spominjajo svoje davne junakinje in ni ga med njimi, ki ne bi poznal njene zgodbe.

V duhu še enkrat obnavljam vso pot. V treh dneh smo doživeli toliko, da bi lahko o tem popisala cele strani. Nepozabna je Koroška s svojimi strmimi vrhovi, temnimi gozdovi, zelenimi dolinami in jezeri. Nepozaben vtis na nas so napravili ljudje. Prislunhili smo njihovim težavam in jih poskušali razumeti. Z naše poti smo se vrnili za vrsto spoznanj bogatejši, toda najvažnejše je eno: sedaj vemo, da slovenski rod na Koroškem še živi in da narodna zavest v teh ljudeh še ni ugasnila: čutili smo stisk njihovih hrapavih rok, videli blešč v njihovih očeh in srečo na njihovih obrazih, ko so se naši glasovi zlili v melodijah koroških narodnih pesmi.

Milena Hancman

Kako postaneš pesnik

Najprej: vsekakor moraš imeti talent, ki se skriva globoko v tebi. Iz notranje globine, za katero sicer ne veš, kje se skriva, izvlečeš potem papir in začneš nanj pisati. Moraš paziti, da boš pisal čim bolj nesmiselno in tu ti lahko pomagajo najrazličnejši pripomočki: besedni slovar, jedilniki, škatle vzgalic, predvsem pa knjige drugih pesnikov; če je le mogoče, naj bodo tuji in pri nas še neznani. Potlej pusti vse te nesmisle, ki jih imenuješ pesmi, v predalu vsaj eno uro in jih poskusi slovnično popraviti. Če ne znaš slovnice, si najdi kakšnega lektorja ali neznanega profesorja, ki bo tvojemu talentu pomagal na svet. Nikar ne piši morda o čustvih, o ljubezni, o ljudeh, ampak si preberi najnovejšo kritiko v najnovejši izdaji in vsem, ki te srečujejo, zatrjuj, da si ludist, reist, letrist in tako naprej. Čim manj te bodo razumeli, tem bolje. Kajti nenehno si moraš misliti, da živiš vsaj sto let pred časom in zato tudi ne razumeš samega sebe.

Šele zdaj lahko poskusiš z objavo. V spremnem pismu uredništvu napiši, da je tvoje pesništvo eksistencialistična esenca ontološko reističnih verifikacij. Urednik bo takoj vedel, da se je na pesniškem nebu rodila nova zvezda, in te bo objavil. Da ne pozabim: pošlji tudi svoj žiro račun in izjavo, da ga še nimaš. Vendar tega teksta nikakor ne smeš imenovati pesmi, vedeti moraš, da so računi pač računi.

Po dobri polovici leta ti bodo denar resnično nakazali. Zdaj se oveš, da ne pišeš za cvenk, ampak ker ti narekuje tvoja Muza. Vendar si še dobro zapomni: nikar ne vmešavaj v svoje pisanje dekleta ali soproge. Njej si namreč poklonil le svoje pesniško srce, medtem ko si uredništvu poslal številko žiro računa. Pošiljaj in pošiljaj, videl boš, objavljali te bodo in s tem začeli razpravljati o novem stilu, ki si ga uvedel v literaturo prav ti.

Tako se boš počasi seznanil s kritiki, ki bodo tvoje delo razumeli bolj, kot ga moreš sam dojeti. Poslal boš več ciklov, ki jih boš združil v pesniško zbirko, na založbo. Nič ne de, če boš čakal na izdajo nekaj let. To ni nič proti nesmrtni slavi, ki te čaka že zdaj, ko si odkril svoj talent globoko v sebi.

Le nekaj naj te ne moti. Opazil boš namreč, da ljudje dosti rajši bero kriminalke ko tvoje pesmi. Zato večasih uporabljal za verze tudi kakšne vulgarne izraze, napiši pa jih v tujem jeziku. Tako se boš kritikom še bolj prikupil. Seveda ne smeš pisati v rimah, ker so rime okostje tradicionalizma. Tudi ne smeš nikomur zaupati, da rime niti ne znaš zapisati. Govori le naokrog, da je rimano pesništvo posiljevanje tvojega jaza in da si ti pravzaprav veliki eksperimentator.

In še poduk, bistvo: Nikdar nikomur ne zaupaj, kako si postal pesnik. Ko boš prebral ta navodila, reci, da si to sam vedel že dosti prej, in, prosim, omeni, da se z avtorjem od prve besede dalje ne moreš strinjati, ker je že kar naravnost kriminalno – razumljiv.

MUHEC

SPOROČILO O NAGRADNEM RAZPISU OBRAZOV IN KOMISIJE ZA KULTURO

Nagradni razpis ni izpolnil pričakovanja, saj se je odzvalo le šest mladih literarnih ustvarjalcev. Posebna komisija, ki je vsa dela ocenila in jih skušala razvrstiti po kvaliteti, je mnenja, da denarnih nagrad ne bi kazalo podeliti, predlaga pa, da uredništvo OBRAZOV in komisija za kulturo pri IO SS VZM pošljeta vsem sodelujočim knjižne nagrade.

Torej: vsi, ki ste s svojimi prispevki sodelovali pri nagradnem razpisu, v kratkem boste prejeli knjižne nagrade kot zahvalo za sodelovanje.

pe r iskop

MIT SPREVRACA

ANTI-PHYSIS V
PSEUDO-PHYSIS

Roland Barthes

ZAKAJ NE S ČASOM?

Končno se je začela nekoliko bolj živa akcija za rešitev vprašanja stimulacije in pospeševanja na področju izumov, racionalizacij, tehničnih izboljšav... Leta in leta smo – kljub opozorilom mnogih strokovnjakov – imeli neustrezen sistem stimuliranja inovacijskih dejavnosti. Nimam namena diskutirati, kako sedanjo situacijo popraviti. Opozoriti hočem samo na že staro in ustaljeno prakso, da se vsaka stvar rešuje trenutno, stihijsko. Leta in leta smo kupovali licence, patente in vsega vruga, le ustvarili nismo nič. Sedaj se je začela akcija za rešitev tega vprašanja in pričakujemo čudeže – kot smo jih že marsikje in marsikdaj. Gotovo bo ta akcija rodila plodove, toda kakšne, – to bomo šele videli. Preveč okorni in prepočasni smo pri reševanju kratkoročnih in dolgoročnih problemov. Kaj ni mogoče ravno to, stihijsko, skoraj nenaravno reševanje situacij, izraz okorele in nemoderne družbe. Nobeno, še tako napredno gledanje na svet nam ne koristi, če pa mislimo in delamo počasi.

Janko Švajger

NEKDO – NEKAJ

Bil je trdno odločen, da bo „nekaj“. Začel je z belo srjaco in kravato. Potem je začel s „studijem“, pravzaprav z guljenjem; z glasnim ponavljanjem je spravljal sode študente ob živce. Gulil in gulil se je, tečnarij okoli nadrejenih in nekako lezel dalje. Pri vsem tem cirkusu pa je pozabljal, da ne zna poštovanke, da ne pozna osnovnih norm kulture... najbolj žalostno pa je to, da se ga vsakdo hoče znebiti, in tako leze dalje. Sicer pa – za dosego cilja se dostikrat ne izbira sredstev. Kravata, bela srjaca, prosjačenje, vzbujanje pozornosti (kaksrnekoli že), vse to služi enemu cilju: „biti nekaj“.

J. S.

Noč. Jež gre na lov. Pride do buče in presenečen se nasmehne: he he, glej no, naga ježevka.

Janko Švajger

V eni zadnjih številkih verskega lista Družina se nekdo sprašuje: Zakaj je v slovenski cerkvi vedno manj izobražencev? Ponujamo naslednji odgovor: Izobraženci so pač izobraženi.

O kot Obisk

Jugoslavija vzdržuje prijateljske stike z mnogimi drugimi deželami. Sodelovanje na kulturnem, predvsem pa ekonomskem področju, zahteva medsebojne stike naših in tujih ljudi, tudi državnikov, ker njihova srečanja predstavljajo možnost za nadaljnjo razširitev bodisi ekonomske bodisi kakšne druge menjave.

Ker nas obiskujejo tudi državniki, ki imajo oblast v deželah, v katerih so po našem, jugoslovanskem, mnenju poteptane temeljne človekove svoboščine, ljudje, ki vodijo politiko sile, je samo po sebi razumljivo, da naši ljudje pomislijo tudi na senčne plati obiskov najvišjih državnih voditeljev. Vendar se zavedamo, da je politika – politika in da je jugoslovanska zunanja politika usmerjena k premagovanju družbeno-ekonomskih razlik, ki med različnimi sistemi obstajajo. Poleg tega nam je jasno, da le intenzivno mednarodno sodelovanje lahko naši državi zagotovi nemoten ekonomski, znanstveni, kulturni itd. razvoj. Torej, zagovarjamo potrebnost stikov tudi z deželami, v katerih bi bila naša zavest izničena. Hkrati pa ne sme biti naš namen onemogočanje delovanja ljudi; ki pošteno mislijo, da npr. šahov režim v Iranu zatira napredne delavce, kmete in študente. To je pravica do poštenega izražanja svojega intimnega prepričanja, ki pa seveda ni vezana na pravilnost ali nepravilnost določene zunanje-politične koncepcije. V tem primeru naše koncepcije, ki jo svet ugodno sprejema.

Popolnoma drugačen vtis pa dobimo, če spremljamo poročila o obiskih tujih državnikov. Naši bralci so, kot je videti, tako nekritični, da se dajo informirati, kakšno barvo obleke je imel na sebi predsednik Nixon, ko je v Kumrovcu stopil iz helikopterja, kako fantastično je bila „doterana“ gospa Farah Pahlavi in podobno. Ker živimo na tem koncu Slovenije, bodi naše želo zapičeno v prvi vrsti v rit našega največjega slovenskega popoldnevnika Večer. Res je, da Večer bere vesela ali zagrenjena malomeščanska soseska, včasih pa tudi kdo drug. Za danes smo bili to mi.

Med zadnjo sejo republiške konference Zveze študentov Slovenije je med razpravo o tem, ali je podpredsednica IS Slovenije eksponent konzervativnih sil, zmanjkalo elektrike. Redukcija?

IO ŠS VEKŠ je za svoje potrebe nabavil novo predalčno omaro. Nič posebnega, novo je le to, da mora podobar AISEC za svoj predal plačevati najemnino...

Na seji komisije za razvoj visokega šolstva pri komiteju ZK MVZ so prisotni ugotovili, da se študentska organizacija ni dovolj vključila v razpravo o Tezah. Tri dni kasneje je predsednik IO sklical razširjeno sejo IO-ja.

Zobozdravstvena ambulanta v Rušah se bo modernizirala, staro opremo pa podarila neki drugi iz nerazvitega območja. Poteza ni slaba, bojimo se le nečesa: da bi ne postala to stalna praksa, kajti izrek PODARJENEMU KONJU NE GLEJ ZOB je že prastar in bi ga ne kazalo več uporabljati.

DALEC SI, MARJAN VRANIČAR ...!

V tedenski prilogi Večera, datirani z 21. 6. 1973, smo imeli priložnost prečitati prispevek „novinarja“ in siceršnjega pisca kolega Marjana Vraničarja, kjer je v članku z naslovom: Dalec si, Amerika poskušal „ovrednotiti“ trenutni položaj študentov in situacijo v njihovi organizaciji.

Dasiravno ni dolgo tega, ko je tov. Vraničar še imel priložnosti biti član uredniškega odbora študentskega glasila, vendarle ugotavljamo, da je njegovo nepoznavanje študentske problematike le nekoliko prebruhov in konstatiramo, da je bila tematika, ki se je je lotil, zanj zdaleč zdaleč pretrd oreh.

Clankar ugotavlja, da so „očitki, da vodstvo študentov premalo upošteva zahteve študentov po opredelitvi statusa študentov, upravičeni“.

Urbiet orbi razglašamo, da zahtev študentov po „jasnejši opredelitvi njihovega statusa“ še nismo slišali in da smo se temu navkljub čestokrat še kako temeljito poglobljali (Izvršni odbor skupnosti študentov) v to, za nas, študente, bržkone ključno problematiko.

Marjan Vraničar ne ve, kaj je to delovni status študentov, ne ve tudi, kaj študentje v resnici zahtevajo, še manj pa se razume na delo študentske organizacije, čeprav je v njej določeno obdobje celo sodeloval. Iskreno mu svetujemo, da naj v prihodnje komu drugemu „soli pamet“ in mu z nespretnim ovinkarjenjem poskuša očitati, da „smo premalo glasni in da bi nas bilo najbolje postaviti pred zid...“

Ce je avtorju uredniški odbor našega glasila, katerega član je le-ta do nedavna bil, že izrekel nezaupnico za njegovo (milo rečeno) nedozorelost, naj bo prihodnjč vsaj toliko objektivni, da si bo prelistal list Katedro in v njem našel odgovore na vsa tista vprašanja, za katera otročje tarna, da jih študentsko vodstvo zavoljo „negativnih pojavov v njem in osebnih interesov, ki hromijo delo in aktivnost“ ne more rešiti.

Se o protestnih pohodih in izgredih. Dragi Marjan, žal nam je, da nisi sposoben razločevati mirnih in spontanih študentskih demonstracij – ob priliki divjanja neonacističnih elementov na Koroškem – od pravih izgredov, ki jih, kot vse kaže, žal, še nisi imel priložnosti поблиže spoznati...

Izvršni odbor skupnosti študentov, Jože Zagožen, predsednik

CU – CU PRIKAŽUA

„Ti si najlepši cvijet, kojeg vidio svijet, Mihaela, ...“ slab, zadušljiv zrak, trdi ropotajoči stoli. Da, uganili ste, smo v eni izmed mariborskih kino dvoran.

No, pa nadaljujmo z zgodbico. Ko občinstvo položi svoje spoštovanja vredne dele telesa na stole, ugasnejo luči, in takrat se šele začne ta pravo. Najprej Filmske novosti, ki prikazujejo, kaj se dogaja po naši preljudi SFRJ. Povsod se kaj dogaja, povsod je kaj zanimivega, lepega, samo pri nas, v Sloveniji, ne. Nato sledijo reklame ob osladnih in slabih popevkih. Zopet nobene slovenske melodije. In ko nas posiljujejo z reklamami (pri katerih kinematografsko podjetje zasluži – karte pa prodaja po isti ceni), nas načenja slab zrak in zaman pričakujemo kakšen gramček svežega zraka, ker se zavedamo, da ventilacijskih naprav ni. Ko je uvertura mučenja pri koncu, se prične „prikazovanje“ filma. Nastopajo neki „kučkini sinovi, bitange, burazeri...“ To niti ni važno, kdo vse nastopa. Važno je to, da boste pri Talisu verjetno prej zadeli spačka, kot pa videli v slovensčini podnaslovljen film. Mogoče sedaj razumete, kaj sem hotel povedati. Enkrat bom šel v Beograd. Mogoče bom tam v kinu videl in slišal kaj slovenskega.

J. S.

Vsem znancem in prijateljem sporočamo, da je v cvetu mladosti padel v zakonski jarem naš oče urednik

DAVORIN KRAČUN

Prijatelj prosi tihega sožalja!

Ohranili ga bomo v mladostnem spominu.

Katedra, Izvršni odbor študentske skupnosti MVZ.

